NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ŞTIINŢA ŞI ARTA

ABONAMENTUL:
In România un an . . . . . 10 lei
„ şease luni . . . . . 6 „
In toate ţările uniunei poştale un an 12 „
„ „ „ „ şease luni 7 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — Bucureşti

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:
C. RĂDULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

UN NUMĂR:
25 Bani

Se găseşte cu numărul la principalele librării şi la depozitari de ziare din ţară

Preţul anunţurilor pe ultima pagină 1/8 pagină: 10 lei.

No. 11. DUMINICĂ 21 DECEMBRE 1908 Vol. 5.

SUMARUL:

NOUTĂŢI:

Houston Stewart Chamberlain. — Pedeapsa cu moarte în Franţa.—Cronica Teatrală: Teatrul Liric, Ermete Novelli.—Teatrul Naţional. Rivala.

POLITICĂ:

C. I. BĂICOIANU. *M. S. Poporul a decretat boicotul şi denunţarea convenţiunii comerciale cu Austro-Ungaria.*

N. ŞTEFĂNESCU-IACINT. *Consideraţiuni asupra votului universal în România.*

ŞTIINŢE SOCIALE:

D. DRĂGHICESCU. *Ideia de stat în concepţia unor săteni.*

LITERATURĂ:

DR. CRÂSTEFF. *Noua literatură bulgară.*

GABRIELE D'ANNUNZIO. *Ultimul stol.*

PEDAGOGIA:

EUGEN PORN. *Asupra educaţiei estetice.*

NOUTĂŢI

Houston Stewart Chamberlain

Telegramele din urmă ne aduc ştirea căsătoriei filosofului german H. S. Chamberlain cu d-ra Eva Wagner, fica celebrului compositor Richard Wagner. Filosoful Chamberlain este autorul unei scrieri de mare valoare asupra lui R. Wagner. Tot dela Chamberlain avem şi scrierea *Die Grundlagen des XIX-ten Jahrhunderts*, care a făcut un aşa de mare sgomot în anii din urmă. Ideile cuprinse în această scriere constituesc filosofia vieţii a multor antisemiţi contimporani. Chamberlain este cunoscut şi publicului nostru. Când cu câţiva ani în urmă, *Noua Revistă Română* a întreprins o anchetă asupra opiniunei publice europene şi chestia israelită în România, ea a obţinut un articol din partea lui Houston Stewart Chamberlain, care a fost publicat în No 19 din 1 Octombrie 1900. Acest articol a fost cel mai însemnat dintre cele cu tendinţe antisemite. El a fost reprodus de mai multe din gazetele noastre. Entusiasmul pentru Chamberlain a fost în unele din cercurile publicului nostru aşa de mare, în urma acestui articol, în cât unii îşi exprimară dorinţa ca dânsul să fie invitat a vizită România. D. Rădulescu-Motru puse în cunoştinţă pe ilustrul filosof despre această dorinţă, dar ea nu se putu realiză din cauză că medicii recomandaseră lui Chamberlain pentru câteva luni o complectă linişte. Poate că această dorinţă însă se va realiza odată.

Dintre publiciştii noştrii unul dintre cei mai entusiaşti admiratori a lui H. S. Chamberlain este d. Aurel C. Popovici, directorul *Semănătorului*.

* * *

Pedeapsa cu moarte în Franţa

La 8 Decemvrie st. n., Camera deputaţilor din Franţa, a pus capăt aşteptărilor curioase, votând cu o majoritate de 330 voturi contra a 291, menţinerea pedepsei cu moarte.

Se înţelege că votul acesta a surprins, şi a surprins mai pe toată lumea care de atâta timp era deprinsă să vadă în Franţa republicană, leagănul tuturor ideilor liberale, înaintate.

Pricina acestui vot nu o vom găsi însă, decât în impresiunea, — de altfel de o putere momentană, — produsă asupra tutulor spiritelor din Franţa, de un şir de aşă zise «afaceri senzaţionale». Nu credem că s'ar puteà atribuì vreunei reacţiuni produse în acel spirit, pe care prea ne-am deprins să-l vedem pururea luând cel dintâiu iniţiativa marilor mişcări umanitare şi liberale.

A fost interesantă urmărirea discuţiilor prilejite cu această ocazie. Revistele şi ziarele s'au întrecut care de care să aibă părerile reprezentanţilor mai de seamă ai Franţei juridice, ştiinţifice şi literare.

In «*Les Annales*» găsim părerea academicianului Maurice Barrès, care declarându-se pentru pedeapsa cu moarte, ironizează pe «abolişionişti» cari «cerând înlăturarea ghilotinei, se îngâmfă socotind că fac un pas înainte în calea spre progres». Şi urmează: «Dar nu numai atât: mai e vorba încă de a pune societatea noastră în acord cu „datele ştiinţifice". Iar «ştiinţa" ne spune că criminalii sunt nişte brute iresponsabile. La unul crima are de pricină atavismul, la altul e o chestie de temperament; la un al treilea, e de vină educaţia sa, mediul.

«Nu zic că n'am puteà reţine ceva din mărturisirile acestea ale omului de ştiinţă. Aşà este, rolul nostru de legiuitori este să căutăm a creà condiţii mai bune de trai, condiţii mai proprii a favorizà dezvoltarea firească a individilor. Să unim dar sforţările noastre, pentru a combate cauzele degenerescenţei. Dar când odată răul este săvârşit, când avem în faţă un membru păcătos al societăţii, numai interesul social trebue să ne însufleţească şi nici decum o înduioşare faţă de acest criminal de nevoe, faţă de acest om anti-social».

Protestează apoi împotriva «chipului ruşinos» de a căutà să se îndreptăţească crimele, nevăzând în ele decât o necesitate fatală, dela care criminalul n'a putut să se sustragà.

Urmează apoi părerea contrarie celei de mai sus, a romancierului Paul Adam:

«E o greşeală, zice, de a se crede că pedeapsa cu moarte înspăimântă atâta. In ţări ca Anglia şi Rusia, în cari această pedeapsă e mai frecventă, numărul criminalilor nu s'a împuţinat». Deci, pentrucă pedeapsa cu moarte nu împedică crima şi pentrucă societatea nu e câştigată cu nimic de pe urma chinurilor îndurate de condamnat, ar fi mult mai bine să cruţăm o viaţă. Ţinut în închisoare şi pus la o muncă oarecare va contribuì, cât de puţin, la o creştere a bogăţiei omeneşti. Papucii de pâslă ieftini, vor cruţà pe omul sărac de a-şi mai rănì călcâele, alergând după o pâine.

Relevă însfârşit, desele erori judiciare săvârşite şi cari nu

ne pot îndreptăţi să credem, că judecata omenească e totdeauna dreaptă în chip desăvârşit.

Părerile de mai sus reprezintă oarecum, cele două mari curente din opiniunea publică franceză, asupra chestiunei pe care Camera Franceză a avut acum, să o hotărească în chip definitiv.

B.

* * *

Cronica dramatică: Teatrul Liric: Ermete Novelli

In erarhia artelor, arta dramatică ocupă după credinţa generală unul din ultimele locuri, dacă nu chiar cel din urmă. Artistul dramatic e socotit ca un simplu imitator, care nu face decât să ne comunice, să reproducă ceeace altul — autorul dramatic — a creat. Această afirmaţie poate fi adevărată despre mulţi, despre cei mai mulţi actori cari joacă cu o egală indiferenţă oricefel de roluri şi n'au cu personagiile ce reprezintă nici o altă comunitate decât masca şi îmbrăcămintea lor pe care le împrumută în serile spectacolului. Sufletul personagiilor le rămâne neînţeles şi străin

Sunt însă actori cari înalţă arta lor la înălţimea celorlalte arte. Ei creează ca şi ceilalţi artişti. Rolurile ce joacă sunt operile lor de artă. Ei trăesc aceste roluri, pun în ele tot sufletul lor şi le exprimă cu toate mijloacele de care dispun. Printre aceştia e şi Ermete Novelli. Despre Novelli nu se poate spune că «joacă». El creează în continuu. In fiece seară sufletul lui dispare în acela al personajului respectiv. Dar ca aceasta să se poată întâmplà, trebue să existe o apropiere între sufletul lui şi acela al personagiilor sale. Şi de fapt cu toată bogăţia repertoriului său, eroii lui Novelli prezintă mai toţi o fizionomie înrudită până la un punct. Sunt oameni cu un fond sufletesc bun, sincer, cinstit şi vesel. Când sunt răi, sunt astfel fiindcă au fost nedreptăţiţi, dar la prima ocazie adevăratul lor caracter ese iar la iveală. In Papa Lebonard şi Papa Martin; în Kean, artistul dezordonat însă cu sufletul ales; în Alleluia ori în posacul dar bunul Geronte — toate roluri predilecte ale lui Novelli, întâlnim trăsăturile sufleteşti amintite mai sus. Cinstea, bunătatea şi veselia, care o întâlnim tot la oamenii buni — oameni răi nu sunt niciodată veseli—iată caracterele fundamentale ale sufletului lui Novelli, aşà cum ne apar din creaţiunile lui favorite.

Fireşte, talentul cel mare al lui Novelli şi extraordinarele mijloace de expresie de care dispune îi îngădue să reprezinte şi roluri sau scene ce es din notele arătate. Astfel el joacă cu o deosenită «maestria» pe Ludovic al XI, pe Dante, pe Scaron, atunci avem de a face însă cu virtuozităţile unui mare talent, virtuozităţi ce nu ne redau însă adevăratul suflet al artistului.

In repertoriul său, e un singur rol în care se găsesc reunite calităţile sufleteşti numite adineaori. E rolul lui Papa Lebonard. Papa Lebonard e bun, e cinstit e sincer şi e glumeţ. El iubeşte viaţa şi pe oameni şi ar vrea ca toţi să fie ca el. Urăşte ipocrizia, minciuna şi îngâmfarea. Aceasta e filosofia lui. Lumea îl şi numeşte «il filosofo». Şi fiindcă acest rol oglindeşte complect felul de a gândi şi a simţi al lui Novelli, de aceea îl şi joacă cu o perfecţie de neîntrecut. Acest fapt adevereşte încă odată vechea constatare că în orice lucrare de artă desăvârşită regăsim tot sufletul artistului: Papa Lebonard e capodopera lui Ermete Novelli.

* * *

Teatrul Naţional: Rivala

La Teatrul Naţional s'a jucat Luni 8 cor. pentru întâia oară Rivala, piesă în 4 acte, de Kistemaekers şi Delard, tradusă de d-l Brătescu-Voineşti.

Andrei Brizeux e un sculptor cunoscut, «ajuns».

A ajuns acolo unde e,—om cu stare, cu glorie şi cu decoraţie,—graţie artei lui şi nevestei sale Jeana, o femee bogată care l-a luat de bărbat amorezându-se de arta lui, mai mult decât de el, căci singură ne spune că atunci când l'a cunoscut, era «slab, urît, cu mâinile negre şi cu genunchii pantalonilor roşi»! Totuşi căsnicia lor merge destul de bine. Jeana cu vremea a început să iubească şi omul nu numai artistul, ba chiar a ajuns să-l iubească mult de tot Andrei nu face nici o opoziţie la dragostea soţiei; el însă nu o iubeşte pe dânsa. Inima lui bate pentru o verişoară a lor Simona de Mortagnes, o fată tânără, frumoasă şi bună muzicantă. Simona e săracă şi împreună cu tatăl ei e găzduită de soţii Brizeux.

Andrei caută un prilej şi destăinueşte Simonei dragostea sa. Ea însă îl respinge la început căci crede că şi el îi face propuneri nedemne cum îi făcuseră cu câteva momente mai 'naainte nişte prieteni ai lui. Dar curând Simona se convinge de curăţenia sentimentelor vărului ei şi cade în braţele lui. Jeana află de această dragoste. Ea conjură pe soţul ei să nu se mai gândească la «cealaltă»; invoacă iubirea ei pentru dânsul şi arta lui care i-a apropiat odinioară.

Andrei însă care pare că n'a iubit-o niciodată, acum când iubeşte pe Simona nici nu vrea să audă pe nevastă-sa, ba mai mult, vorbele ei îl întărită într'atâta încât ià un ciocan şi sparge ultima lui statue «Visătoarea» pe care trebuià să o expue în aceeaşi zi la Salon şi care îi apare ca o operă fără de viaţă. (De ce? L-a inspirat doară Simona pe când o sculptà). Jeana acuză pe Simona de cele întâmplate iar Andrei se hotăreşte să plece din casa lui, căci Simona va deveni în curând mamă. Toate implorările Jeanei care e dispusă să-l erte, sunt zadarnice. Un an şi jumătate după plecarea sa, Andrei se întoarce într'o noapte, în atelierul lui. Copilul lui şi al Simonei a murit în vremea aceasta. El s'a plictisit de Simona şi îi e dor de viaţa din trecut. (De bogăţiile Jeanei şi de viaţa de trântor ce ducea, cum reese din vorbele lucrătorilor săi??) Cade la picioarele soţiei şi-i cere ertare. Acuma însă Jeana e neînduplecată ea, şi-l goneşte. (De ce? L-a iertat doară de dragostea vinovată şi apoi Jeana care n'are nici o altă pasiune, părea cu totul dominată de Andrei!)

Piesa n'are niciun înţeles şi nici o legătură. Nu-s decât unele scene izolate bine prinse, încolo nimic. Personagiul principal Andrei Brizeux apare ca un individ afemeiat, neurastenic, iar Jeana ca o femee obsedată de soţul ei, o femee fără niciun amor propriu, care nu are niciun moment de revoltă împotriva aceluia ce o înşală.

Importarea acestei piese nu are altă scuză decât aceea că era nevoe de un rol care să convină d-rei Tina Barbu care a debutat în rolul Simonei de Mortagnes. Şi d-ra Barbu are incontestabil un puternic temperament dramatic. Din nefericire însă posedă o voce cu un timbru aspru, supărător şi de o intensitate slabă, ceeace e o piedică mare pentru desvoltarea temperamentului său. Să sperăm că cu timpul glasul d-sale se va mlădia, altfel va fi condamnată să joace un repertoriu foarte redus, de femei oropsite, revoltate, singurile roluri cari îi vor conveni.

Cu timpul va dispare desigur şi acea rigiditate în gesturi şi mişcări, inevitabilă la o debutantă.

In rolul lui Andrei, d-l Demetriade a făcut tot ceeace acest rol ingrat i-a îngăduit. Ni s'a părut însă că d-sa joacă rolul la o temperatură prea ridicată... Cu ceva mai mult calm rolul n'ar pierde nimic, iar d-l Demetriade şi-ar cheltui mai puţină energie...

Ne-a plăcut doamna Demetriade în Jeana. A jucat cu căldură şi a emoţionat în scena din actul al III-lea cu Andrei. In nişte roluri secundare, d-nii Liciu şi Soreanu au arătat că talentele mari se recunosc oricum ar fi travestite.

E. P.

Colaboratorul nostru, D-l Eugen Porn, pleacă astăzi Vineri ora 5,55 p. m. în Italia, în Sicilia şi Calabria, unde au avut loc groaznicele cutremure de pământ şi ne va trimete de acolo descrieri şi ilustraţii a celor văzute.

POLITICA

M. S. POPORUL A DECRETAT BOICOTUL ŞI CERE DENUNŢAREA CONVENŢIUNEI COMERCIALE CU AUSTRO-UNGARIA

Intreruperea negocierilor deschise la Viena pentru stabilirea convenţiunei comerciale cu Austro-Ungaria, a produs în ţară o dureroasă impresiune. O parte a ziarelor vieneze ne-au motivat această întrerupere prin necesitatea noului guvern, chemat în timpul negocierilor la cârma statului, de a se pune în curent cu această cestiune; iar altele, dau drept cauză neînţelegerea ivită cu privire la concesiunea vitelor.

Prima versiune este probabil cea diplomatică-oficială, pe când cea de a doua pare a conţine adevărata explicaţie a lucrurilor. Ne întăreşte în această aserţiune un comunicat apărut dăunăzi la Viena.

Iată ce citim în ziarul «Zeit» care a fost şi este totdeauna bine inspirat în toate cestiunile delicate ale Monarhiei vecine.

«Situaţia politico-comercială a Monarhiei a devenit iarăşi precară.

Întregul complex de convenţiuni comerciale cu ţările din Balcani încă nu s'a putut termină până acuma.

Dată fiind situaţia politică de astăzi, importanţa convenţiunei comerciale cu Serbia pierde din interes faţă de nevoia de a se regulă această problemă cu România.

Asupra stadiului în care se găseşte această cestiune, despre care a pătruns până acum prea puţin în public, aflăm din izvor bine informat următoarele ştiri autentice.

Negocierele pentru încheerea de convenţiuni comerciale cu Statele Balcanice au început încă din vremea ministeriatului Contelui Auersperg ca ministru de agricultură.

Pe atunci, monarhia Austro-Ungară hotărâse ca în domeniul importului de vite să nu se acorde Statelor Balcanice, toate la olaltă, un import de vite mai mare de 50.000 vite cornute şi 100.000 de râmători, bine înţeles sub formă de carne tăiată. Aceste cifre urmau să nu se majoreze sub niciun cuvânt.

Cu prilejul schimbului de vederi între comisiunea română şi cea austro-ungară pentru încheerea unui tratat comercial, România a cerut numai pentru dânsa dreptul unui import de 50.000 vite cornute şi 100.000 de râmători, cu alte cuvinte atât cât Monarhia hătărâse să acorde tuturor ţărilor balcanice la olaltă.

Evident că Monarhia n'a putut luă în serios cererea României. Guvernul Austro-Ungar a propus României concesiunea unui import de 10.000 vite cornute şi 20 mii de râmători. Delegaţii Români au răspuns însă că nu se pot reîntoarce acasă cu concesiuni inferioare Serbiei. În urma acestei declaraţiuni, tratativele au fost câtva timp suspendate pentru ca ele să fie reluate în scurt timp şi a se discută o nouă bază de înţelegere propusă de ministerul de comerţ al Monarhiei.

Prin noua propunere se încuviinţa României şi importul oilor. Deşi nu s'a precizat numărul importului concesionat, guvernul A.-Ungar făgădui să fie destul de elastic în ce priveşte această concesiune ca una ce nu este atât de combătută de sferele agrare ale Monarhiei.

Contra oricărei aşteptări, delegaţii români au refuzat această propunere.

In urma acestora, tratativele s'au suspendat din nou, astfel că până în acest moment nu s'a putut conveni asupra concesiunei numerice cerută de România.

Tratativele cu România vor fi reluate în prima jumătate a lunei lui Ianuarie la Budapesta sau la Viena».

Rândurile de mai sus sunt extrem de preţioase pentru noi, căci ele ne dezvăluesc aceea ce oficialitatea noastră a crezut nemerit să refuze opiniei noastre publice.

Suntem dar în măsură astăzi, graţie lămuririlor date de ziarul Zeit să apreciăm năzuinţele monarhiei vecine în ce priveşte interesul de căpetenie ale Romînieî în viitoarea convenţie cu Austro-Ungaria.

Ce reese din comunicatul de mai sus?

Se vorbeşte că pe când Austro-Ungaria ne cere nouă concesiunile tarifare acordate tuturor ţărilor cu care am încheiat convenţiuni comerciale până acum, cum şi alte concesiuni noui care interesează comerţul său în România pentru cari solicită să-i acordăm absolută libertate a comerţului, ea nu înţelege să ne acorde, prin reciprocitate, acelaşi regim de libertate neîmpiedicată a comerţului nostru de vite pe teritoriul său vamal.

Cedând interesului egoist al agrarienilor săi, ea vine cu o formulă politică comercială neusitată până acum, limitând intrarea vitelor noastre într'acolo la un număr pe care ea îl socoteşte corespunzător intereselor sale.

Cu alte cuvinte, în schimbul libertăţei absolute ce îi acordăm ca corolar al concesiilor tarifare făcute, Austro-Ungaria înţelege reciprocitatea voind să reducă importul vitelor noastre într'acolo, la o mică porţioară măsurată şi asta după a sa proprie chibzuială.

Dar să intrăm într'o mică analiză aritmetică a punctului de vedere Austro-Ungar ca să vedem la cât se însumează concesiunea pe care voeşte să ne-o facă Austro-Ungaria.

Să luăm de bază arătările ziarului «Zeit» şi să traducem în bani concesiunea generală pe care intenţionează Austro-Ungaria să o deă tuturor ţărilor Balcanice în care îi place să încorporeze şi pe România.

Pentru facerea acestei socoteli iau de bază elementele pieţei şi împrejurărilor româneşti.

In termen mediu putem notă la noi în ţară preţul unei vite cornute de bună calitate pentru export, la 250 de lei bucata. Concesiunea de 50.000 de capete de vita ar reprezentă dar 12.500.000 lei dacă am admite ca Monarchia vecină ar primi vitele vii. Cum însă este vorba numai de carnea a 50.000 de cornute, exportul se va reduce în consecinţă. Să reducem dar concesiunea Austro-Ungară la expresiunea exportului de carne.

Luând în consideraţie că o cornută de preţul sus indicat şi preparată pentru export ar cântări în mediu, după arătările specialiştilor 500 de kg. şi după avizul unanim al veterinarilor şi oamenilor noştri de

meserie că o atare vită tăiată ar dă 50 % carne, rezultă că din greutatea brută a concesiunei de 50.000 capete care revine la 25.000.000 kgr., numai jumatate, deci 12.500.000 kgr. formează baza de calcul a cercercetărei de faţă.

Tot specialiştii mi-au fixat preţul cu ridicata al unei atare mărfi la 45 bani kgr. O simplă operaţie de înmulţire ne arată dar că concesiunea totală pentru cornute aşa cum ar dori s'o facă oficialităţile Austro-Ungare va reprezentă. luând de bază elementele ţărei noastre, lei 5.625,000. Cum Austro-Ungaria doreşte ca nouă să nu ne concesioneze decât facultatea unui export de 10.000 capete sau o cincime din cifra concesiunei sale totale rezultă iarăşi că prin o operaţie de împărţire cu 5 în cifra de mai sus obţinem interesul la care este Austro-Ungaria să reducă exportul vitelor noastre acolo ceea ce ne-ar da un cât de lei **1.125.000.**

* * *

Facem acelaş calcul şi pentru râmători.

În privinţa acestora Austro-Ungaria avea intenţiunea concesioneze în total 100.000 de capete din care ru noi rezervase 20000 de bucăţi.

Evident că şi pentru porci nu poate fi vorba de cât tot de vite îngrăşate.

Socotind media greutăţei vii de 140 kgr. de bucată concesiunea ar reprezenta 14.000.000 kgr. greutate brută.

Scăzând 25% din această greutate brută pentru a obţine carnea ce reprezintă cifra de mai sus reese, că concesiunea tradusă în carne neto ar reprezinta 10.500.000 kgr. Luând de bază preţul cu ridicata al carnei de râmători de 0.70 bani de kgr. ce s'ar obţine la noi, rezultă că toată concesiunea lor ar reprezintă lei 7.350.000.

Cum pentru România monarhia vecină înscrisese o concesiune de 20.000 capete de râmători sau $^1/_5$ din totalul concesiunei, rezultă că împărţind cu 5 suma de mai sus (7.350.000) aflăm cifra la care hotărâse să reducă Austro-Ungaria exportul nostru de râmători şi care s'ar fi ridicat la lei **1.470.000.**

Adunând ambele cifre ale concesiunilor ce pare hotărâtă să ne acorde Austro-Ungaria rezultă că exportul de animale, ce ne-ar îngădui Monarhia vecină să trimetem, s'ar ridica la lei **2.600.000.**

Pusă în faţă cifrelor exportului nostru de animale de odinioară în Austro-Ungaria, ea reprezintă abea a 10-a parte din aceea ce exportam în vremuri normale în Monarchia vecină.

* * *

Dar şi exportul acesta este de admis ca posibil în caz când comerţul ar găsi convenienţă în aceasta.

Din nenorocire pe baza taxărilor tarifului general al Austro-Ungariei cât şi al reducerilor puţin importante acordate Serbiei, un export real cu greu va fi posibil. Intr'adevăr, admiţând ca preţ de vânzare en gros pe loc pentru cornute 0,45 kgr. un preţ destul de modest, el nu ar putea ajunge la Viena decât ridicându-se la 82 bani, de oarece 15 bani de kgr. costă transportul pe c. f., 12 bani de kgr. vama, conform tarifului său general, iar 5 bani diferite cheltueli neprevăzute.

Asemenea şi carnea de porc pe care am evaluat'o costând engros în Bucureşti o 70 bani, va costa la Viena între 95—1.05. Considerând că preţul engros la Viena al calităţilor ce vom puteă furniza este pentru carne de cornute de 68—90 bani de kgr. iar de porc dela 95—1.05, nu mai rămâne îndoială că concesiunea va rămâne pe hârtie fără nici un efect real dacă guvernul nu va căuta să obţină reducerea taxei vamale asupra carnei dela 11 şi 12 lei de suta kgr. cât este astăzi la cel puţin jumătatea acestor taxe.

Raportată vama Austro-Ungară la preţul mărfei noastre, ea reprezintă $22^1/_2$—23% pe câtă vreme majoritatea articolelor exportate de Austro-Ungaria la noi sunt isbite de taxe vamale dela 5—12%, deci taxe inferioare procentului cu care voesc ei să isbească intrarea vitelor noastre într'acolo.

Iată de ce socotesc că în afară de interesul concesiunei globale ,trebue să intrăm şi în analitica dispoziţiilor vamale tarifare şi poate ar fi de interes să se constate şi să se discute puţin şi tarifarea pe căile ferate.

Faţă dar de pornirea Austro-Ungariei de a revendica libertatea absolută numai pentru interesele sale şi de a ne-o refuza nouă pentru interesul nostru de căpetenie pe piaţa Austro-Ungară şi mai cu seamă faţă de neînsemnatul interes la care voieşte să reducă exportul nostru de vite nu ne surprinde nici de cum că negocierile au trebuit să fie întrerupte. Delegaţii români nici nu puteau face altfel astăzi mai cu seamă când întreaga suflare românească, dela un capăt la altul al ţărei, trezită de pagubele pe care le-a îndurat din cauza samavolniciei Austro-Ungare, cere guvernului o acţiune mai energică întru apărarea intereselor economice ale ţărei.

* * *

De altfel să lămurim cestiunea. Nu contra ştirbirei principiului libertăţei comerţului în sine ne ridicăm, deşi faptul acesta ar fi suficient ca să motiveze imposibilitatea unei înţelegeri.

Ce ar zice iutr'adevăr Monarhia vecină dacă prin reciprocitate şi tot din motive de protecţiune a muncei naţionale, am cerca şi noi să restrângem importul maşinelor agricole din Austro-Ungaria la câteva bucăţi sau sute de kgr. de marfă, sau dacă am cere restrângerea importului a anumitelor textile la o cantitate determinată de câteva kgr , nu ştiu dacă formulând o atare pretenţiune diplomaţia Monarhiei vecine ar subscri-o vre-o dată?

Cu toate acestea, înclinăm să trecem cu vederea şi acest sacrificiu pe cari ni'l cereă Austro-Ungaria,fără a mai cercetă împrejurările de tristă amintire care au determinat Rusia pe vremuri, să subscrie această formulă politico comercială nenorocită, numai ca să dovedim Monarhiei vecine cât de mult ţinem ca excelentele raporturi politice care par a preocupă oficialităţile reciproce să se cimenteze şi mai mult.

Dar dacă suntem dispuşi să suportăm povara ştirbirei principiului libertăţei comerciale, numai în ce ne priveşte pe noi, nu putem admite cu nici un chip pretenţiunea vecinei noastre de a voi să reducă conce-

siunea vitelor noastre în Austro-Ungaria la o expresiune, care ar corespunde numai intereselor egoiste ale agrarienilor săi.

In această privinţă ne socotim îndreptăţiţi, în virtutea însemnatului debuşeu de 120 milioane lei ce oferim muncei Austro-Ungare să formulăm noi echivalentul ce ni se cuvine. Şi cuantumul acestui echivalent nu trebueşte căutat în media cifrelor ultimilor ani, ci în media anilor cari precedează politica de prigonire întreprinsă de Austro-Ungaria în potriva comerţului nostru de vite. Exportul nostru de animale în Monarhia vecină se ridică odinioară în timpi normali, la 20—25 milioane lei [1]).

* * *

Judecând după ştirile care ne sosesc zilnic din Monarhia vecină, s'ar părea că împrejurările politice prin care ea trece, ar fi determinat un curent serios pentru o mai dreaptă apreciere şi a intereselor noastre în viitoarea Convenţiune.

Din nenorocire avem însă indicaţiuni puternice care ne fac să credem că în cercurile determinante convingerea necesităţii de a ni se respectă cererile nu a prins încă rădăcini.

In afară de discuţiunile urmate în Reichstagul Austriac cu privire la recenta lege pentru punerea în aplicare a tratatelor de comerciu, care sunt caracteristice în această privinţă, iată ce notă publică un ziar bine informat din Viena acum câteva zile: «Fără a negà însemnătatea unor relaţiuni amicale cu România, socotim că nu este momentul să negociem definitiv cu dânsa. Mai târziu, limpezindu-se situaţiunea vom plăti cu mai puţin aceea ce România ne poate oferi astăzi.

Diplomaţia să caute dar să mai prelungească statul quo. De altfel convenţia nu este denunţată şi chiar de se va denunţà, tratamentul actual va mai dăinui un an dela denunţare. La ce dar bună atâta grabă?»

Evident Monarhia vecină 'şi are socotelile sale.

Cine ne poate însă împedica ca şi noi să le avem pe ale noastre?

Şi în această privinţă trebue să se ştie că ţara şi-a făcut astă dată socoteala şi stă chiar înaintea unei hotărâri pe care nimeni nu o poate împiedecà să o traducă în fapt dacă şi de astă dată interesele ei vor fi călcate în picioare şi nesocotite.

Politica comercială detestabilă pe care au acceptat'o partidele noastre de guvernământ faţă de Austro-Ungaria, dela moartea marelui Brătianu, a fost declarată prin însăşi glasul ţărei, pe calea meetingurilor ţinute acum în urmă în toate oraşele noastre, în stare de faliment. Iar hotărârile agricultorilor din Ialomiţa luate în ziua de 27 Nov. de a boicota mărfurile Austriace până ce se va da satisfacţie şi intereselor noastre adânc jignite pare a fi primul decret al acestei manifestări a poporului, în lupta sa pentru apărarea intereselor sale legitime.

Fenomenul acesta al boicotului nu trebue de altfel să surprindă.

El este firesc să se producă, acolo unde o acţiune oficială îndărătnică neglijează interesele şi aspiraţiunile îndreptăţite ale unui popor.

In privinţa aceasta, evenimentele care se desprind 'naintea ochilor noştrii în Turcia, sunt prin originalitate şi efectul lor intensiv, prin mişcarea politică comercială la care au dat naştere, extrem de instructive.

Intradevăr cine urmăreşte cu atenţiune mersul treburilor internaţionale a putut să constate neplăcerea ce a putut să cauzeze Majestăţei Sale Imperiale şi Apostolice cum şi întregului său aparat diplomatic, hotărîrea fără şovăire a Majestăţei Sale poporului turcesc prin decretarea boicotului care i-a adus răni de moarte în timp de pace.

Netăgăduit şi oficialitatea noastră pare a fi pe cale să piardă din mână cheia situaţiunei.

De altfel ea-şi va merita soarta dacă nici de astă dată nu va şti să apere interesele vitale şi demnitatea ţărei, denunţând convenţiunea cu Austro-Ungaria în caz când dreptele noastre cereri nu vor fi satisfăcute.

C. I. BĂICOIANU

CONSIDERAŢIUNI ASUPRA VOTULUI UNIVERSAL IN ROMÂNIA

COLEGIUL UNIC

Părerea care prevalează în opiniunea publică, privitor la agitaţiunile pentru dobândirea votului universal este că o schimbare în actualul regim electoral se impune, prin însăşi corupţiunea sa recunoscută de toţi.

Admisă în principiu schimbarea de regim, şi credem că aceasta va trebuì să angajeze moralmente şi pe reprezentanţii săi, de acì încolo încep discuţiunile în privinţa sistemului nouei alcătuiri eventuale faţă cu reala stare de lucruri dela noi. Şi în privinţa aceasta părerile se împart. Ceeace vom reţine însă din toate acestea este dorinţa generală a unei îndrumări nouă alta decât cea actuală.

Că prin presa noastră s'au emis păreri pro şi contra votului universal, probabil că la aceasta a mai contribuit şi interesele de partid, precum şi interesele proprii ale politicianilor, care încă nu au izbutit să zdruncine întru nimic opiniunea prealabil stabilită tocmai prin faptul împrejurărilor. Constatăm totuşi că nu s'a lămurit nimic în această direcţiune sub raportul mentalităţii alegătorilor şi al rezultatelor certe şi reale ale regimului actual electoral.

Pentru acest motiv ne propunem să analizăm chestiunea potrivit colegiilor statornicite prin constituţie şi legea electorală, luând de bază datele ultimilor alegeri importante cu atât mai mult prin împrejurarea că răscoalele ţărăneşti din 1907 au trebuit să exercite o influenţă asupra alegătorilor precum şi asupra conducătorilor înşişi. Şi dacă nu vom spune multe lucruri noi vom redà însă adevăruri, peste cari nu se poate trece când e vorba de rezolvirea marei chestiuni.

Colegiul I. — Intrebarea la care voim să răspundem cu privire la acest colegiu este: cum se aleg deputaţii şi senatorii acestui colegiu, care potrivit actualului regim reprezintă chintesenţa conştiinţei electorale a ţării, precum şi care este starea intelectuală şi morală

---

[1]) Vezi I. C. Băicoianu.

a alegătorilor colegiului I în raport cu dreptul de vot ca rezultat al cenzului impus de lege? Mai exact, cum se manifestă conștiința acestor alegători în exercitarea dreptului de vot, care drept e un privilegiu al câtorva, pe voința cărora se reazimă puterea oligarhiei ce ne domină?

In privința chipului cum se aleg deputații și senatorii noștri nu mai este un mister pentru nimeni. Partidele noastre politice nu au un număr constant mai numeros de adepți, pe cari să se poată sprijini și chiar fiind vorba de colegiul I clientela electorală se strămută dela un partid la altul odată cu dobândirea puterei, ne fiind determinată de nici un fel de principii, cari lipsesc tutulor, alegători și politiciani la olaltă. Așà se explică cum sistemul în alegeri este acelaș pentru toate partidele. Totuși fiecare partid are un număr de aderenți mai statornici, mai ales printre alegătorii col. I și anume pe aceia cari de obicei sunt aleși cu ocaziunea dobândirei puterei, împreună cu o sumă de interesați, cari au de așteptat situațiuni materiale, funcțiuni și sinecure, pentru ei sau protejații lor. Aceasta este clientela mai stabilă a partidelor noastre istorice, al cărui număr este destul de restrâns pentru ca să se poată vreo dată conta pe dânsul în sensul dobândirei vre-unei majorități la opoziții. Iar când aceasta se întâmplă, împrejurarea se datorește influenței persoanei, averei și intereselor materiale ce le are angajate vre-un politician cu vază în județul respectiv, și mai ales ajutorului guvernului însuși. Și atât de adevărat este lucrul acesta în cât cu ocaziunea alegerilor efectuate în urma răscoalelor țărănești din 1907—tot guvernul a trebuit să îngăduiască intrarea membrilor marcanți ai opozițiunei în parlament.

Pe lângă această clientelă proprie dar restrânsă a fiecărui partid se mai adaogă, la guvern, proprietarii și arendașii cari, votând în colegiul I, au atâtea legături și interese cu administrația în cât își servesc voturile lor tutulor partidelor care se succed la putere, și cu toate că în aparență au o situațiune materială independentă, de fapt însă ei sunt mai mult legați de putere, adăogând cu numărul lor la corupțiunea care decurge din actualul sistem electoral.

Alături de aceștia mai vin pretendenții la diferite funcțiuni publice, cari au cenzul cerut, și mai ales protectorii lor, precum și cei cari doresc să și le mențină, fiind în aceiași situațiune în privința cenzului. Și cum și unii și ceilalți sunt ademeniți cu promisiuni, se înțelege ușor de ce numărul angajaților guvernamentali ai colegiului I sporește. Se mai adaogă apoi marii comercianți, cari au aceleași interese de a stà bine cu puterea de orice nuanță ar fi, precum și proprietarii moșneni cu cens și pe cari Administrația îi aduce prin diferite mijloace la vot în favoarea guvernului.

In sfârșit, când candidatul este avocat, ceea ce se întâmplă adese ori, mai contează la vot și clientela sa, precum și oamenii săi de interese și afaceri.

Aceștia sunt alegătorii colegiului I, în baza cenzului prezumați independenți economicește și cari de fapt își exercită dreptul de vot în majoritate interesați și totdeauna în legături cu guvernele

Cât despre aleși nu vom mai insistà, căci ei sunt expresia voinței guvernului, și dacă avem în vedere că aceasta se petrece în colegiul I, socotit cel mai select, ne putem dà clar seama de rostul absolutizmului care trăește în țara noastră, în locul celor consfințite de constituție.

Privitor la starea intelectuală și morală a alegătorilor colegiului I, avem aceleași considerațiuni drepte de făcut. Mobilul votărei fiind în majoritate interesul, iar numărul restrâns de votanți constituind un privilegiu, fiecare abuzează de acest privilegiu în favoarea sa, dar în defavoarea celor mulți și dezbrăcați de aceste drepturi, și în defavoarea dreptății și moralei, întronează cu chipul acesta nedreptatea și corupțiunea. Intelectualmente, în afară de numărul restrâns al titraților, cari au cenzul necesar,—de obicei profesiuni libere, — și cari înregimentați politicește stăruesc pentru susținerea regimului, majoritatea alegătorilor colegiului I ignorează cu desăvârșire detaliile vieței politice, nesocotind importanța votului în raport cu interesele generale și utilizându-l pentru interesele proprii.

In general, ca cultură și educațiune socială, alegătorul colegiului I nu stă mai sus decât alegătorii celorlalte colegii. Excepțiunile nu contează, de oarece puținele conștiinți și caractere sunt copleșite de massa comună, de numărul celor cari merg cu puterea, așà că sau riscă să rămână izolate, sau sunt obligate să cedeze sistemului, convenind de cele mai multe ori cu dânsul. De altfel regimul e în așà chip alcătuit că înaintea sa trebue să cedeze toți, inteligențele și caracterele, și de acì corupțiunea și abuzurile, odată cu pervertirea simțului moral. Și aceasta în general cu aplicare la toate colegiile, căci înțelege bine oricine că dacă așà se petrec lucrurile la colegiul I, unde în aparență cel puțin există o oarecare independență, ce trebue să se petreacă cu celelalte colegii.

Astfel se manifestă conștiința alegătorilor colegiului I în exercitarea dreptului de vot.

Și atunci se va puteà bine obiectà. Aceiași massă inconștientă dăinuește pretutindeni,—e massa tutulor colegiilor electorale, și cu acordarea votului universal va crește această massă și nu numai că nu va dispare sistemul, dar corupțiunea va fi și mai mare. Ei bine, privind rezultatul operațiunilor electorale în raport cu actuala organizațiune, obiecțiunea nu pare lipsită de temei; schimbându-se însă odată cu legile și direcțiunea politică și luându-se mai ales măsuri pentru prefacerea organizmului social, o îndrumare mai bună se va puteà nădăjdui. Și în acest sens trebue să recunoaștem că există în țară elemente mai conștiente decât cele cari formează majoritatea votanților colegiului I și că mai sunt, după cum vom vedeà, și alte elemente cari pregătite ne pot dà speranța unei regenerări. In schimb însă, e netăgăduit că suprimarea actualelor colegii va aveà ca rezultate practice în primul rând înlăturarea pletorei de alegători ai colegiului I, cari își speculează voturile în vederea situațiunilor promise. Intr'adevăr, politicianii au astăzi o scuză până la un punct îndreptățită. Ei susțin că sunt prizonierii alegătorilor cari au la îndemâna lor cât mai multe voturi, așà că atunci când e vorba de acordarea de funcțiuni și demnități în care ne-ar fi necesare inteligențe reale, capacități și

caractere, nu mai este posibilă o selecțiune, politicianii cari decernă situațiunile având să țină de obiceiu socoteală de numărul voturilor alegătorului care solicită. Cu chipul acesta se explică numărul cel mare și tot mai mult crescând de proletari intelectuali, adese ori adevărate talente și cari ar fi putut dà o îndrumare mai sănătoasă, în cea ce privește desvoltarea noastră internă. Or, desființarea actualelor colegii și lărgirea dreptului de vot va dà posibilitatea unei selecțiuni cu privire la elementele cari trebuesc să ne conducă și de care nu sunt de loc străine interesele generale ale țărei.

Colegiul al II-lea.—In acest colegiu votează cei mai mulți intelectuali, cari din nefericire însă sunt în cea mai mare parte înregimentați politicește, așà că, fiind obligați partidelor respective, votează nu potrivit conștiinței lor, ci potrivit indicațiunilor date de politicianii conducători, potrivit «disciplinei», cuvânt care pare a fi fost creat anume pentru a-i obligà și înjosì sufletește.

Cu chipul acesta majoritatea intelectualilor colegiului II-lea, în loc să deà un exemplu de conștiință, imitat de alegătorii neînregimentați și cari votează la stăruința părților, se fac instrumentul partidelor respective, votând uneori candidați analfabeți... Excepțiunile nu contează nici în acest colegiu, de oarece puținele conștiinți se expun să rămână izolate, și în tot cazul sunt acoperite de marele număr al massei guvernamentale.

Astfel atâți intelectuali, profesiuni libere mai ales, 'și-au făcut carieri sub actualul regim din speculațiunea naivității și naivilor alegătorilor, pentru cari situațiunea regimului e o chestiune de existență.

Dacă cu dobândirea votului universal situațiunea lor se va schimbà, aceasta o va decide împrejurările. Se poate prevedeà însă că cu masse pregătite, rolul lor se va reduce tot mai mult, iar cu masse inconștiinte numărul le va sporì, mărind corupțiunea.

Un alt factor conștient, în raport cu starea generală a alegătorilor colegiului al II-lea, e alcătuit de către funcționarii publici. Se întâmplă însă că și acești alegători ai colegiului al II-lea prin situațiunea lor socotită în raport cu siguranța zilei de mâine, sunt instrumentul puterei, obligați să susțină regimul guvernamental, căruia îi dă un contingent însemnat de voturi. De acea constatăm cu mirare că se vorbește în termeni preà vagi despre votul universal, neglijându-se chestiunile de detaliu, cari prin importanța lor sunt decisive cu privire la consecințele practice ale aplicărei. Ei bine, votul universal va reușì să ne deà numai o continuare a actualului regim, cu toate păcatele sale, dacă nu se vor luà pe lângă alte atâtea măsuri și acea de a se hotărî inamovibilitatea funcționarilor publici, ca prin stabilitatea lor funcționarii să fie degajați de influențele politicianilor. Și pentru că e chestiunea de inamovibilitate ea ar trebuì statornicită în așà chip ca să nu mai poată fi jocul guvernelor, care când constată că adversarii și-au căpătuit prea mulți partizani, găsesc ușor și foarte nimerit a o desființà. Iată dar, cum clasa funcționarilor publici, așà cum este alcătuită astăzi, constitue în parte o pedică la realizarea idealurilor sădite în dobândirea votului universal și că va trebuì odată cu marea reformă, dacă nu anterior, rezolvată și chestiunea stabilității lor.

Mai votează în colegiul al II-lea și majoritatea comercianților. Dată fiind situațiunea materială pe care o au, netăgăduit mai independentă decât a funcționarilor publici, comercianții bine organizați și pregătiți ar puteà constituì chiar sub actualul regim, un factor important care în fața alcătuirei guvernamentale să formeze o opinie peste care să nu se poată ușor trece. De fapt însă, comercianții în majoritate, ignorează importanța votului față cu interesele generale.

Micile nevoi și legături ale negoțului lor cu diferitele autorități îi fac să apeleze la serviciile reprezintanților regimului cari pun toată stăruința ca să-i oblige în așà chip că o abatere dela îndatorirea de a le servì votul în alegeri are ca consecință urgia autorităților, care sunt la discreția regimului. Nu mai vorbim de neajunsurile ce li se pregătese prealabil în preziua alegerilor, numai pentru a le puteà zmulge voturile. De aci încolo începe însă culpabilitatea acestor alegători, de câte ori își lasă angajate voințele pentru servicii de natură intimă, sau se lasă seduși în ultimul moment.

De acea fiecare politician mărunt de provincie se simte obligat să aibe dintre dânșii câte un număr cât mai respectabil de fini sau de alte rude de ocaziune. Și acest fapt are o deosebită importanță, întru cât ne redă adevărata lor menitalitate precum și origina abuzului ce se face cu dânșii. In acest sens trebue să adăogăm că chiar atunci când au fost în joc interesele lor proprii au făcut cauză comună cu toate guvernele, de aceasta profitând tot politicianii în detrimentul lor.

Ca pregătire, comercianții noștrii nu au studii nici școli speciale, îndrumarea dându-le-o spiritul practic, care dacă poate suplinì știința în privința intereselor negoțului, scoboară însă nivelul moral, slăbind credința în puterile proprii și în drepturile cetățenești pe care le au.

In această situațiune și comercianții servesc regimul guvernamental deopotrivă cu ceilalți alegători ai colegiului al II-lea. Și atunci ne întrebăm: ce rezultat practic ar oferì acordarea votului universal, privind funcționarea acestei clase în materie electorală?

Credem că în cazul când numărul alegătorilor ce s'ar creà prin acordarea votului universal ar fi mai pregătit decât acela al comercianților, o îndreptare s'ar puteà 'sperà în sensul că numărul mare adăogat de alegători i-ar puteà acoperì, putând dezorientà întru câtva și pe conducătorii electorali cari vor avea de luptat cu prea multe și prea mari dificultăți ca să-i poată conrupe laolaltă. Totuși se mai poate prevedeà că, în caz de o asemenea lărgire a dreptului de vot, numărul comercianților rămânând cu totul restrâns față cu massa cea mare a alegătorilor, și interesul față de dânșii va scădeà în aceeași proporțiune, împrejurare care le va dà ocaziunea să revină la sentimente mai bune, căci ne mai fiind atât de menajați ca sub actualul regim, vor convenì de bună voe la o îndrumare generală superioară. Aceasta e încă posibil, numai ca curentul general să fie sănătos, pornind dela elemente mai mult și mai bine formate. Cât despre funcționarii comerciali, ei au organizațiunile lor slabe, când le au speculate de către vânătorii de voturi, partizani ai regimului cari le conduc adeseori.

Mai dau guvernului în alegerile de deputați, colegiul II-lea, un contingent însemnat de voturi, meseriașii patroni și muncitorii.

Meseriașii patroni, dintre cari cei mai bine situați votează în colegiul I, sunt cu desăvârșire lipsiți de o orientare politică proprie, înregimentați în parte în partidele existente, se dezinteresează, în majoritate de trebile publice, votând după nevoi sau *la stăruință*. Cât despre muncitori, aceștia au avut un început de organizațiune în timpul mișcărei socialiste, dar care a încetat odată cu mișcarea însăși. Injghebările muncitorești de astăzi sunt slabe și nu pot să imprime o notă a lor proprie nici măcar în atitudinea actuală a colegiului al II-lea, aceasta provenind și din cauza lipsei de o direcțiune serioasă și capabilă,—cei cari ar fi fost destoinici să dea muncitorilor o asemenea îndrumare părăsindu-i de mai multă vreme.

Totuși nu vom judecà pe muncitori după eșecul organizațiunei dată de socialiști, căci acolo au influențat pe lângă considerațiuni personale de ordine politică și împrejurarea că muncitorii noștrii meseriași, cari singuri au făcut parte din mișcarea socialistă, cu numărul și starea lor înapoiată nu au putut alcătuì un partid așà după cum au voit conducătorii. Aceasta nu însemnează însă că muncitorii și cauza lor trebuie părăsită, pentrucă numărul și mentalitatea lor nu sunt susceptibile pentru formarea unei grupări politice, pe temeiul căreia să se poată face politicianism.

Muncitorii, așà după cum se prezintă astăzi, sunt susceptibili de o organizațiune mai bună și cu drepturile pe care le au în colegiul al II-lea de cameră, bine sfătuiți, și îndrumați ar puteà izbutì să se țină socoteală și de glasurile lor. Dar la aceasta se mai opune pe lângă lipsa de direcțiune, după cum am arătat, ignoranța și odată cu aceasta dezorientarea politică pe care o aruncă în rândurile lor partidele actuale de guvernământ, cu scopul de a le luà voturile. Astfel înjghebările muncitorești cari abundă sub denumirea de «*Societăți*» sunt de obicei apanagiul candidaților la colegiul al II de deputați, în a căror conducere aceștia se luptă ca să figureze. Aceste alcătuiri au aerul a le susține muncitorii anume pentru a servì cauzele reprezintanților actualului regim. Și cu aceasta mentalitatea lor se pune și mai bine în evidență. De unde decurge că dacă muncitorii nu se vor luminà și apropià între ei pe baza unei organizațiuni proprii, chiar votul universal nu le va profita prea mult.

Dintre muncitori sporesc mult numărul voturilor guvernamentale acei cari exercită micile profesiuni, lucrând de obiceiu pe seama lor.

Aici e calul de bătae al guvernelor. Neștiutori de carte adese-ori, ignorând în mod absolut cunoștința trebilor publice, votează fără să știe pe cine, prea des find induși în eroare de către agenții electorali chiar asupra persoanei alesului. In domeniul acesta operează cu succes moneda și agenții polițienești, iar afirmațiunea nu e căutși de puțin cutezătoare. Chiar cu ocaziunea ultimilor alegeri din 1907 candidați de-ai guvernului pentru acest colegiu se exprimau că-i vor alege poliția și chiar au reușit grație ei. Ast-fel s'a numit rău zestre guvernamentală colegiul al III-lea, mai nemerită fiind denumirea aceasta cu aplicare la al doilea colegiu de deputați, care dă un contingent de aleși cu mult mai mare, contribuind la o adevărată și statornică majoritate parlamentară.

In colegiul al II-lea de senat votează mulți din alegătorii colegiului I de cameră precum și un însemnat număr de intelectuali care votează în colegiul II de cameră. Grație acestei împrejurări colegiul al II de senat ar puteà fi cel mai select colegiu electoral, dacă, după cum am spus, intelectualii nu ar fi înregimentați politicește, ei înșiși stăruind și contribuind la menținerea regimului.

Colegiul al II-lea de senat este prin excelență guvernamental ca și celelalte colegii și această confirmă în totul afirmațiunea și considerațiunile pe care le-am făcut atât în primul capitol referitor la alegătorii colegiului I cât și referitor la intelectualii colegiului al II-lea.

*Colegiul al III-le*a.—E colegiul sătenilor și cum săteni alcătuesc în majoritate și în esență poporul nostru, mai precis l-am puteà numì colegiul poporului.

Trecând peste considerațiunea că acest popor alege un număr prea restrâns de deputați, în raport cu massa și interesele sale, e de reținut însă că nici măcar în urma răscoalelor țărănești din 1907 acest colegiu nu a dat un reprezintant propriu al său în parlament, împrejurare care, tocmai prin faptul că a venit în urma acestor răscoale, și tocmai prin faptul că în câteva județe, după cum vom vedeà, sătenii alegători și-au afirmat cu ocaziunea alegerilor voința în potriva regimului actual, dovedește că nu e numai starea lor de ignoranță și rezultatul votului indirect care s'a pronunțat în acest ultim timp, dar și nesocotința politicianilor dusă la extrem.

Vom examinà și pe alegătorii acestui colegiu, dar mai înainte de a trece la dânșii, nu ne putem oprì un sentiment de revoltă față de organizațiunea votului indirect, atât din punct de vedere legal precum și al operațiunilor electorale la care dă naștere. Sistemul acesta de votare cu aplicare la săteni constitue cea mai sfruntată șarlatanie a drepturilor lor și cea mai odioasă atingere adusă conștiinței însăși.

Că legea electorală e nedreaptă e de ajuns să privim numai chipul alcătuirei votului indirect precum și rezultatele sale. Totuși chiar așà cum este alcătuită, dacă s'ar fi lăsat sătenilor libertatea în alegeri, ei ar fi căpătat cel puțin conștiința dreptății celor scrise într'ânsa. In fapt intervențiunea obicinuită a administrației e suficientă pentru a asigurà alegerea candidaților guvernamentali, nesocotindu-se și această iluzie de drept de vot, pe care actuala alcătuire electorală o acordă sătenilor.

Sub acest raport, operațiunile electorale se rezumă foarte scurt: Certificatele de delegați intră în mâinile prefecților. Ei le împart partizanilor și agenților electorali cari votează pe candidații guvernului. Reușita e sigură, dar rezultatul pentru săteni, — și de acesta nu s'a preocupat nimeni—este neîncrederea în legi și autorități, care îi reîntoarce la nădejdea în forța brută la care recurg din inconștiență și disperare.

Prin urmare nu vom puteà înțelege pe alegătorii a-

cestui colegiu de cât ținând seamă de influența covârșitoare a votului indirect, precum și de amestecul administrațiunei cu privire la drepturile lor. Cu toate acestea privind rezultatul alegerilor din 1907, chiar așà după cum s'au efectuat, cu tot sprijinul administrației și-al legei însăși, nu ne putem opri de a constată lupta ce au dat și interesul ce au pus acești alegători în câte-va județe ale țărei.

In Prahova, bună-oară, am avut de inregistrat un balotaj, iar candidații independenți au întrunit un număr atât de însemnat de voturi, că dacă sătenii alegători ar fi fost bine organizați și fixați asupra unei sin• gure candidaturi, reușita ar fi fost sigură. Cu ocaziunea aceasta s'a pus în evidență și mai mult răul ce decurge din lipsa lor de organizațiune, împrejurare de care a profitat tot regimul guvernamental. Conduita lor însă în această ocaziune, indiferent de rezultatul practic al alegerei, a pus în lumină dorința atât de bine afirmată a alegătorilor săteni de a se împotrivi actualului regim, și a luptă fățiș împotriva sa, cu toate. iugerințele la care au fost supuși, iar aceasta nu-i puțin, potrivit chipului cum a fost judecat până în prezent acest colegiu și potrivit chipului cum votează în general alegătorii noștrii ai colegiului al II-lea și chiar I. Și cazul nu a fost unic. Aceleași stăruințì s'au pus de către alegătorii acestui colegiu în Olt, și chiar de ar fi să socotim că s'a făcut politicianism și în această împrejurare tot nu putem trece cu vederea că sunt voinți în colegiul al III-lea care luptă să se afirme în sensul interesele lor.

O învățătură mai importantă însă va trebui să tragem din conduita lor. — Ei au fost aduși în totdeauna la vot prin presiune și prin tot felul de mijloace capabile a-și înșelà și dezorientà, — nici odată însă nu și-au speculat voturile în vederea vre unei situațiuni materiale, cum au făcut alegătorii celorlalte colegii și în această privință le sunt cu totul inferiori ca moral, pe moralul acesta trebuind să se întemeieze toți aceia cari vor să vadă în lumină viitorul țărei.

Dacă aceasta e situațiunea alegătorilor colegiului al III-lea în câteva județe, nu tot așà se petrec lucrurile în majoritatea lor, așà că nu vom generalizà aprecierile noastre totalității alegătorilor săteni întru cât majoritatea lor trăesc în ignoranță, neștiutori de carte și în necunoștința drepturilor lor însile. Totuși nu ne putem opri a constată că ignoranța lor e a massei în general și că de dânsa nu sunt străini nici chiar mulți alegători ai colegiului al II-lea și I. Și atunci, care mai este sub acest raport, rațiunea celor trei colegii și mai cu seamă a votului indirect?

E de reținut că ignoranța aceasta dela sate a fost determinată nu numai de multiplele cauze economice, dar și de felul alcătuirei școalelor noastre, în special de îndrumarea creiată de școlile superioare. Intr'adevăr, majoritatea fiilor de săteni, terminând cursurile primare dela sate, năvălesc în liceele și gimnaziile din capitalele județelor pentru a-și face o carieră mai bună, în orice caz alta decât agricultura. Și nu vom tăgăduì că sunt inteligențe cari s'au ridicat dela sate și cari cultivate au adus foloase reale progresului nostru; totuși cum mulțimea lor se preînoește anual și cum serviciile statului și tot ce se chiamă funcțiune e acaparat și plin peste măsură, ne-am pomenìt prin centrele principale cu pleiada de proletari intelectuali supuși nesiguranței vieței și mizeriei, și în schimb cu un gol imens la sate în cea ce privește inteligența și cultura, așà că pe când orașele au prosperat prin elemente culte dar sărace, satele au sărăcit și de speranța inteligențelor cultivate. Fiii de săteni luminați nu mai revin la vetrele sătești, majoritatea lor umple orașele și în nevoile lor ajung partizanii regimului actual și agenții partidelor care—i conrup, întorcându-i, prin conduita ce le-o impune nevoia, împotriva intereselor vetrei dela care au plecat. Așà că în loc ca ei să ajungă sprijinul și lumina satelor, de atâtea ori devin uneltitorii și înșelătorii conștiințelor naive din care s'au născut.

Iacă de ce a sporit încă ignoranța la sate și de ce credem că o nouă îndrumare a școlilor noastre superioare se impune prin forța împrejurărilor.

Avem licee sau gimnazii mai în toate județele. Nu tăgăduim rolul lor însemnat cultural în istoria progresului țărei și nici menirea înaltă pe care continuă să o aibă și astăzi. In afară însă de aceste licee și gimnazii mai trebuesc înființate, în fiecare județ, și de preferință într'o comună rurală, câte o școală de agricultură inferioară cu cursuri dela trei maximum până la patru ani, în care tinerele generații sătești să capete noua îndrumare necesară. Cu chipul acesta absolvenții cursurilor primare dela sate vor găsì într'o comună din fiecare județ o școală în care să-și continue studiile mai potrivite cu necesitățile lor personale și ale timpului. Pe lângă cursurile de agricultură cu aplicațiuni practice întinse și care vor fi de natură a-i formà în privința unei culturi sistematice și intensive a pământului și pe lângă studiul industriilor caznice să dobândească și noțiuni de științe și drept în general.

Astfel având în vedere termenul scurt pentru terminarea acestor cursuri, fiul de sătean absolvent al acestei școli și încă destul de tânăr, ar aveà posibilitatea să se mai reîntoarcă la ogorul părintesc pe care să-l înflorească, îmbunătățind starea avută dela părinți și constituind în acelaș timp și un important factor cultural menit să rămână locului, căruia să te poți adresà la vreme cu credința că te va pricepe, putându-se creià cu chipul acesta—și nu într'atât de multă vreme— o opinie și la sate, în tot cazul altă situațiune decât aceia formată de autoritățile sătești de astăzi, totdeauna interesate și în serviciul administrațiunei. O cât mai mare atențiune dată acestor școli, ne-ar puteà dà în câți-va ani în loc de postulanți muritori de foame pe la ușile autorităților, cultivatori conștienți, nerămânând exclusă posibilitatea pentru inteligențele superioare și pentru talente de a se cultivà mai departe. Și dacă cea mai importantă chestiune în privința înființărei acestor școli este acea a cheltuelilor pe care ar trebuì să le suporte Statul cu întreținerea lor, nu trebue să uităm că toate țările au făcut sacrificii și sforțări mari când a fost vorba de chestiunile lor vitale,—o nouă îndrumare, cu dobândirea unei noui mentalități, fiind neapărat necesară poporului nostru.

Sforțările ce se fac, în vederea pregătirii sătenilor, în privința votului universal, cu întrunirile publice la

sate, sunt insuficiente și lipsite de o bază serioasă, de oarece massa actuală, așà după cum se prezintă, nu e susceptibilă de a fi formată în urma unei cuvântări.

*

Aceasta-i situațiunea intelectuală și morală a alegătorilor colegiilor cenzitare pe cari le avem: țara electorală de astăzi. Și acum, față cu această reală stare de lucruri dela noi care ar fi sistemul electoral potrivit situațiunii? Votul universal?

Conducerea generală și conștientă a întregului popor, în privința trebilor publice, este idealul de viață publică către care trebue să tindem, va trebui însă atunci ca poporul să fie neapărat conștient, căci altfel ar cădeà tot mai mult pradă jocurilor politicianilor.

Inconștiența massei noastre este cunoscută și recunoscută de toți și nu vom mai insistà. Constatăm numai că dorința de a se acordà votul universal în actualele împrejurări, nu inspiră destulă încredere și că în schimb ideia unui colegiu unic capătă tot mai mult domeniu.

Intr'adevăr, dacă privim în general starea de lucruri dela noi, trebue să recunoaștem că în momentul de față trăim într'o epocă de tranziție: este epoca ce desparte trecutul întunecos de lumina civilizațiunii aduse, care n'a străbătut încă până în păturile de jos ale poporului, și că chiar între cei de sus mai există și azi elemente cari aparțin trecutului; nu mai vorbim de educațiunea socială căci acea lipsește cu desăvârșire. De altfel nicăeri nu se poate observà mai bine această tranziție decât în lupta pentru viață: acì se constată amestecul de indivizi aparținând unor epoci cu totul deosebite, un contrast în idei și apucături, cari singure dau nota reală a prezentului nelămurit și turbure în care trăim.

Ei bine, la această epocă de tranziție trebue să corespundă o legiuire electorală de tranziție, care să fie însă expresia unei îndrumări sănătoase în viitor și care să întrupeze năzuințele poporului către mai bine. Și în acest sens numai alcătuirea unui colegiu unic, — ca reformă de tranziție, — ar puteà corespunde în momentul de față cu actuala stare de lucruri dela noi, având însă altă bază decât cenzul, ale cărui rezultate dezastroase am avut ocaziunea să le constatăm.

Care ar fi însă criteriul, în caz de acordarea colegiului unic, potrivit căruia să se statornicească dreptul de vot? Ce va trebui să luăm de bază pentru cunoașterea punerea în valoare a conștiințelor pe cari le avem? Acì stă toată dificultatea chestiunei, cu atât mai mult că o schimbare radicală de sistem ar atinge în primul rând interesele politicianilor cari cu greu se vor despărți de actualul regim, grație căruia au dobândit situațiuni. Intru cât însă în prezent avem o opiniune cât mai conștientă și atât de bine afirmată în ultimul timp, fatal și conducătorii regimului actual vor fi obligați tot mai mult să țină seamă de împrejurări.

Interesul, care în tot cazul, trebue avut în vedere la alcătuirea noului sistem, va fi ca baza dreptului de vot să constitue expresia voinței conștiente a poporului, care pe de o parte să corespundă cu împrejurările din prezent, iar pe de alta să ne deà o îndrumare normală spre viitorul către care tindem. Altfel, alcătuirea eventuală va fi operă care nu va puteà nici mulțumì, nici dăinuì.

Nu s'ar puteà tăgăduì că această voință conștientă, ar puteà fi mult mai bine reprezintată la noi prin numărul știutorilor de carte pe care-i avem, decât prin massele cenzitare inconștiente de azi. In această privință cunoaștem numărul prosper de cititori care se mărește zi cu zi și care se interesează de trebile publice, căutând intrare în viața publică. Față de aceștia situațiunea de astăzi este tot mai anormală, căci ei formează în majoritate opiniunea conștientă pe care o avem și cari totuși grație sistemului actual, sunt subordonați inconștienței cenzitare, dacă nu adese ori ne în măsură de a puteà exercità dreptul de vot.

Aceștia vor trebui avuți în vedere la alcătuirea noului sistem și dacă numărul lor e încă restrâns, este totuși în creștere și va fi în tot cazul mai preferabilă supremația inteligenței decât acea a analfabeților colegiilor întocmite pe cenz. In acest sens credem că singurul criteriu serios în ce privește statornicirea dreptului de vot n'ar puteà fi decât știința de carte, că prin urmare un colegiu unic cu această bază este singura idee care corespunde epocei de tranziție prin care trecem.

Două obiecțiuni mai însemnate s'ar puteà aduce acestui sistem. Prima: că numărul alegătorilor ar fi cu totul restrâns. Intr'adevăr, socotind că din populațiunea țării noastre de peste șease milioane locuitori, numai 15% sunt știutori de carte, mai reducând apoi din numărul acestora pe cei ce nu vor aveà calitatea de cetățeni români, pe cei ce nu vor aveà vârsta să poată exercità acest drept, etc... vom ajunge la un număr foarte mic de alegători, când interesul este ca acest număr să sporească tot mai mult. Dacă vom examinà însă actuala alcătuire electorală și vom face calculul real al alegătorilor cari votează azi în adevăratul înțeles al cuvântului, înlăturând anume dela socoteală pe indirecții colegiului al III, cari sunt simpli figuranți legali, și de vom reduce din această socoteală chiar pe alegătorii directi ai celorlalte colegii cari figurează numai cu numele în actualele liste electorale, fără a-și exercità dreptul, vom ajunge la un număr și mai restrâns de alegători efectivi ca în sistemul preconceput. Trebue să mai adăogăm la aceasta și împrejurarea că numărul știutorilor de carte sporește foarte mult în fiecare an, așà că sporul de alegători ar urmà cu vremea în aceeași proporțiune.

A doua obiecțiune, și cea mai importantă, ar fi aceea că astfel s'ar neglijà clasa țărănească, nefiind chemată încă la viața publică. Părerea-i lipsită de temei, căci dacă s'ar puteà susține aceasta în sistemul actual grație căruia cu regimul votului indirect întreg colegiul al III-lea devine o ficțiune, și dacă în sistemul unui colegiu unic având de bază cenzul, acesta ar constituì o piedică cu mult mai serioasă și greu de satisfăcut pentru pătura țărănească, nu tot astfel s'ar petrece lucrurile sub eventuala alcătuire, — sătenii având mai ușor posibilitatea de a dobândì instrucțiunea, pe care de fapt o dobândesc azi cu tot mai mult spor, grație avântului dat învățământului primar la sate. In privința lor, alcătuirea aceasta ar constituì și un stimulent pentru știința de carte, pe care o vor cultivà tocmai prin forța împrejurărilor, și care dobândită în massă, ar puteà realizà treptat și pe neașteptate însuși «votul universal».

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT.

ȘTIINȚE SOCIALE

IDEIA DE STAT ÎN CONCEPȚIA UNOR SĂTENI

Viața noastră politică, după cum ne-o indică evenimentele din timpul din urmă și preocupările stăruitoare ale unei mari părți din opinia publică, trebuește cât de curând primenită, lărgită, cu un cuvânt democratizată, prin chemarea la conducerea treburilor publice a unui mai mare număr de cetățeni, dacă nu a tutor cetățenilor. Regimul electoral de azi, atât de restrâns prin limitele factice ale cenzului, se dovedește insuficient și nepractic. El se poate conrupe și vițiă prea ușor; și a fost atât de des conrupt și vițiat, că atmosfera vieții noastre politice devine, din zi în zi, mai puțin respirabilă și locuibilă pentru conștiințele scrupuloase.

Există un puternic și serios și legitim curent în țară în favoarea reformei electorale, pentru o cât mai mare lărgire a dreptului de vot. Se simte în de obște nevoea unei egalizări a diferitelor categorii de cetățeni în fața legii electorale. Și această necesitate este resimțită în grade diferite și recunoscută în chipuri deosebite, chiar de toate partidele noastre politice. Din această cauză este de prevăzut că mai curând sau mai târziu o reformă radicală, completă va trebui, să schimbe această stare de lucrări. Mai mult, guvernul actual a promis și este pe punct de a realizà un început de reformă electorală, care merge în acest sens, acordând colegiul unic și lărgit la alegerile de consiliu județean.

* * *

In preziua acestei reforme este bine să ne dăm seama de mentalitatea care domnește la sate, pentru a puteà vedeà cam cari sunt marginile până la care trebuesc lărgite drepturile electorale.

Bine înțeles că ne găsim, la sate, în fața unui prea mare număr de analfabeți, și este știut, că există o bună parte din populația noastră rurală, care n'are nici cea mai mică cultură, nici cea mai elementară experiență sau constiință de factorii vieții noastre politice și de mecanismul lor. Fără îndoială că chemarea acestor elemente la viața politică ar fi greu de făcut, și că extensiunea dreptului electoral se va acordà de-o cam dată elementelor cari au cel puțin oarecare cunoștințe de carte. Cum însă această deosebire, care trebue făcută între știutori și neștiutori de carte, este și arbitrar și nedreaptă, equitabil și de dorit ar fi ca starea de azi să nu se continue prea mult. Ar trebuì luate măsuri ca ignoranța și inconștiența masselor ignorate să se împuțineze, pentru ca, cât mai curând, să dispară iniquitatea arbitrară a acestei deosebiri. Cu alte cuvinte, trebuesc instruite și pregătite, în toată întinderea, massele largi ale populației rurale.

* * *

In acest scop trebue însă sondată și cunoscută exact întinderea ignoranței și a inconștiinței a acelei părți din populația rurală, care a rămas cea mai înapoiată. Câteva încercări în acest sens, am avut ocazia să facem cu sătenii din Vâlcea, și, deși această anchetă, pentru a fi probantă, ar trebuì întinsă și repetată cu cât se poate mai mulți săteni, lucru pe care, de altfel, ne-am propus să-l facem, gândim totuși că putem fixà de acum rezultatul cules.

Ast-fel noi am vrut, între altele, să aflăm ce idee își fac sătenii despre *Stat* și *Guvern*, dacă dânșii au vre-o conștiință sau vre-o noțiune oarecare de stat, și de atribuțiile lui. Și am aflat lucruri foarte ciudate. Pentru sătean, Statul este un boier mare, o persoană cu barbă care are moșii multe, și mult bănet. Acest boier mare are casă la Craiova și la Râmnic, dar șade mai mult la București, unde strânge birurile de la toți și adună veniturile moșiilor.

Guvernul este tot Statul, însă pe poreclă. Unii îi zic statul, alții guvernul,—cari cum îi vine mai bine, dar Guvernul și Statul sunt unul și același boier.

Am obținut aceste mărturisiri cu foarte mare anevoință și după mari și repetate stăruințe. Căci sătenii, în cea mai mare parte, nu reflectează nici odată, nu se gândesc la astfel de lucruri. Ei nu au curiozitatea să știe ce o fi acea stat sau guvern, și de la dânșii nu-și dau nici odată osteneala să definească sau să precizeze astfel de lucruri și noțiuni. De accea, regulat, mi s'a răspuns de toți, la astfel de întrebări, cu neîncredere și cu mirare, zicându-mi fie-care că eu trebue să știu mai bine decât el ce este statul și guvernul, și că eu trebue să-i spui și lui ce .sunt și cine sunt statul și guvernul. După mari stăruințe, și cu oarecare abilitate am putut obține acest sentiment vag ce au ei despre statul și guvernul personificat.

Am încercat, în cele din urmă, să aflu ideia ce-și pot ei face despre raportul dintre Stat și Rege. Am întrebat dacă regele este mai mare sau statul, și aici am obținut de cele mai multe ori o persistentă înălțare din umeri. Unul a zis că regele este mai mare ca statul, alții au zis că statul este mai mare ca regele. Iar unul apucat de scurt cu această întrebare, după ce a făcut sforțări vădite, a declarat că regele și statul este tot una, că regele este statul.

De remarcat este că aceste chestiuni obosesc grozav pe săteni, și ei caută mereu, în timpul convorbirei, sa treacă la altă ordine de idei. Aceste chestiuni, dacă le repeți cu stăruință, îi agasează, și in tot momentul să silesc să deà convorbirii o altă direcție Spiritul lor nu se fixează asupra unor astf-fel de chestiuni de cât cu sforțări penibile, și în mod fatal alunecă, pentru ca să se oprească la preocupări de ordin, mai concret, cu care este obicinuită viața lor de toate zilele.

* * *

Firește că cu această mentalitate lucrurile vor merge greu. Din fericire însă oamenii de această inconștiență sunt puțin numeroși la sate. Nu cred că să fie mai mulți de 30%. Totuși inconștiența și ignoranța lor sunt îngrijitoare, și ele ne arată cât mai trebuește lucrat la sate în direcția instrucției și culturii cetățenești a sătenilor.

D. DRĂGHICESCU.

LITERATURA

NOUA LITERATURĂ BULGARĂ

E curios faptul că nici unul din marii noştrii scriitori până la eliberarea Principatului (1878) nu ia parte la viaţa literară.

Hristo Boteff (Calofer, 1847), cel mai tânăr, dar cel mai înflăcărat poet şi artist, piere luptând la 1876, ca voevod, în fruntea unei cete revoluţionare, formată în România.

Liuben Caraveloff (Copriviştiţă, 1837) om de litere şi organizator al revoluţiunei înainte de eliberare, apoi protivnicul ei—bărbat dedat cu totul erudiţiunei şi muncei de birou, e mai mult cântăreţul ideilor revoluţionare la modă, decât poetul simţirilor adânci omeneşti pentru cari era inclinat. El moare de boală de piept, Ianuarie 1879, tocmai în momentul începerei unei acţiuni instructive a neamului şi când reîncepeà o viaţă nouă pe toate tărâmurile.

Petco Slaveicoff (Trevna, 1827), cel mai bătrân din cei doi de mai sus, este cel mai însemnat luptător şi scriitor, adevăratul părinte al poeziei noi bulgăreşti; el a creat limba literară de astăzi, cu un cuvânt îl putem considerà ca pe un deşteptător al conştiinţei noastre naţionale şi ca cel mai mare tribun al poporului.

Înainte ca şi după eliberare el a stat în primele rânduri ale luptelor politice şi naţionale, iar după constituirea noului Principat, s'a dat cu totul unei activităţi generale.

Un direct urmaş al acestora este *Ivan Vazoff* (Sopot, 1850), carele formează legătura şi puntea de trecere între cele două epoce ale vieţei şi literaturei noastre. Vazoff a început cariera lui literară în ajunul revoluţiunei din 1876 şi a războiului de eliberare. Nota războinică şi revoluţionară are influenţă hotărîtoare asupra desvoltării talentului său. Primele sale încercări de versificaţiune au apărut sub titlul: «*Steagul şi Lira*[1])» (Bucureşti, 1875) dar abia în «*Tânguirile Bulgariei*[2])» (Bucureşti, 1877) poetul găseşte adevăratele teme pentru cântările sale, mai nainte destul de discordante. Numai un an desparte «*Tânguirile*» de «*Mântuire*[3])» (Bucureşti, 1878) şi progresul poetului e evident. Tonul său plângător cu stilul nesigur şi necorespunzător subiectului, unit cu irezistibilul curent al simţimântului patriotic face să se întrevadă ceva din influenţa lui Victor Hugo. Această influenţă de acum înainte se desăvârşeşte şi rămâne geniul cel rău şi cel bun al poeziei lui Vazoff. Progresul nu e atât de însemnat în «*Liră*[4])» (Filipopoli, 1881), nici ca motive, nici ca tehnică, totuşi servă să arăte, că entusiasmul patriotic al poetului a găsit o formă destul de corespunzătoare în limba care rămâne cristalizată printr'un ciclu de însemnate inspiraţiuni poetice (pe unele locuri retorice) despre eroi individuali şi momente mai de seamă din marea epopee a revoluţiunei, sub denumirea generală de «*Epopea celor uitaţi*[1])». Această epopee slabă ca analiză sufletească şi inspiraţiune e redată, totuşi, într'o limbă energică şi sonoră. Partea lirică în «*Gusla*» e şi ea destul de slabă: îi lipseşte şi claritatea şi sentimentul adânc şi serios.

Atât sentimentul cât şi conştiinţa socială a poetului cresc şi se afirmă de acì înainte prin câteva filipice energice. Deplina lui valoare se desăvârşeşte apoi şi câştigă o puternică expresiune în publicaţiunea „*Câmpiile şi pădurile*[2])“ (Filipopoli, 1884) unde poetul se află în apogeul său. Acum motivele patriotice nu mai înfăţişează unicul subiect de inspiraţiune.

Lirismul nu se mai compune din locuri comune, el conţine note intime, cari privesc o viaţă mai ideală şi mai plăcută a poetului. Talentul poetului se avântă pe noi tărâmuri la cari se referă în două moduri: Acì e răpit de frumuseţea şi măreţia poetică înfăţişată de tablourile patriei, acì (mai rar) se încearcă să interpreteze în tablouri vii divinităţile ce reprezintă fenomenile şi forţele naturei. Cu toate acestea, Vazoff nu se indentifică cu natura nici în descrierea ei şi nici în nocturne; în genere, cât priveşte logica şi misterul el nu le poate manifestà pe deplin. La aceiaşi înălţime ca şi *Câmpiile şi pădurile* stau cele două mici colecţiuni: *Italia* (Filipopoli, 1884) şi *Slivniţa* (Filipopoli, sfârşitul anului 1885); de asemenea şi marele tom de stihuri intitulat «Sonete»[3]) (Sofia, 1893) cu care se termină partea cea mai preţioasă pe care ne-a dat-o Vazoff. Apoi şi cele două tomuri de versuri, publicate mai târziu («*Cântece monachale*»[4], 1899 şi «*Sub cerul nostru*»[5], 1900) nu sunt lipsite de lucruri frumoase, însă ele nu adăogă aproape nimic nou la însemnătatea esenţială şi la fizionomia poetului.

Ca *romancier* Vazoff a câştigat repede şi strălucită reputaţiune cu primul său roman intitulat «*Sub-jug*»[6]) (Sofia, 1889—1890, cf. sbornicul Ministerului Cultelor şi Instrucţiunei Publice). Cu toate acestea ca operă artistică *Sub-jug* reprezintă cu atât mai mult în desvoltarea literaturei noastre importanţa pe care o are versul său, însă pentru cerinţele externe şi, în genere, pentru poziţiunea sa în mijlocul celorlalte cuprinsuri ale vieţei noastre spirituale importanţa sa este foarte mare. Vazoff numai în urma acestui roman a dobândit popularitate în Bulgaria şi vază în străinătate. In el se descrie cu deosebită claritate şi plasticitate starea vieţei noastre în ajunul revoluţiunei şi mai cu seamă pregătirea revoluţiunei, izbucnirea şi mântuirea ei. Tabloul vieţei e larg şi împodobit, capabil de a deşteptà un viu interes; e slabă însă compoziţiunea, iar psihologia persoanelor e prea puţin studiată şi adeseaori falşă. Ca roman de moravuri, *Sub-jug* e la înălţime. Datorită acestui merit poetul a câştigat un rar succes în străinătate. Romanul e tradus de toate limbele slave şi în deosebi celelalte limbi europene, printre cari se numără

1) *Preporeţ i Gusla.*
2) «*Tâghite na Bălgaria.*»
3) «*Ispasenie.*»
4) «*Gusla*».

2) «*Epopeia na zabravenite*».
3) «*Poliă i gorì*».
3) «*Zvucove*».
4) *Sehimnişchi pesni.*
5) «*Poḍ naşeto nobe*»
6) «*Pod-Igoto*»

și cea română și cea greacă până și într'o limbă asiatică—în cea gruziană, iar în țările cari se luptă pentru dobândirea drepturilor naționale, de pildă: între slavii din Austria și în special la Croați, el a căpătat destul de mare vază și popularitate.

Mai târziu Vazoff a publicat încă trei romane mari: «*Țara-nouă*[1])» (1886), «*Cazalarsca-Țarina*[2])» (1903) și «*Svetoslav Peter*» (1906), dar nici unul dintr'aceștia nu posedă meritele romanului *Sub-jug*, și n'au avut acel succes.

De altmintrelea merită atențiune și lucrările mai mărunte ale lui Vazoff, scrise în proză, din cari multe de asijderea s'au tradus în limbile străine și se prenumără printre cele de căpetenie; pe lângă vivacitatea povestirei dramatice și a spiritualelor țesături și desnodăminte de intrigă, se mai adaogă marea bogăție de observări ale tipurilor și moravurilor contemporane.

Pentru publicul român poate că ar fi de interes deosebit tablourile din «*Neplăcuți si Neiubiți*[3])» (1882) prima lui încercare în proză—ceva între amintiri și forța creatoare—,unde Vazoff descrie viața băjenarilor noștrii în România, în ajunul războiului ruso-turc.

In cele din urmă, Vazoff s'a încercat și în domeniul dramei, însă aci cu mult mai puțin succes. Dramatizarea piesei «*Neiubiți si Neplăcuți*», apărută sub titlul *Revoluționarii*[4])» (Sofia, 1894), e în raport de scenă —ca un tablou plin de viață și adevărată cultură istorică—cea mai bună a lui lucrare și nu e lipsită de importanță, dar nu se poate spune acelaș lucru pentru cele trei comedii ale sale: «*Jupân Mihalache*[5])» (1882), «*Jurnalist*[6])» (1900) și «*Vânătorii de slujbe*[7])» (1900)

Ca mai serioasă se poate cită ultima încercare a lui Vazoff în dramă, care sub senzaționalul și patrioticul titlu «*Peste Prăpastie*[8])» s'a dat pe scena teatrului nostru național din Sofia (în Noembrie 1907) și s'a reprezentat până la sfârșitul lui Decembrie de 20 de ori; succesul piesei, se datorește subiectului patriotic a efectelor externe și în special acelei farse și element de operetă căreia el i-a dat o interpretare teatrală, dar căreia îi lipsește deplina înțelegere pentru o finețe mai înaltă, decât unor merite artistico-literare, Cu toate acestea drama nu e lipsită de elemente sănătoase, și o prelucrare îngrijită ar puteà să facă dintr'însa o piesă bună de repertoar, care să mulțumească o parte din public prin gusturile artistice și înclinațiunile ce știe să le redeà.

Importanța operei poetice a lui Vazoff stă nu atât în redarea vieței simțite și originale a individului, dar prin acea că ea reflectează ființa și oglindirea lină a unei epoce însemnate din trecut. Trec de cele mai tinere culegeri ale sale în tot ce înfățișează elementul artistic; el e superior prin influența și expansiunea sa, cari l'au făcut să creeze în povestirile, în nuvelele și romanele sale, toate tipurile sociale cele mai însemnate, luate din viața noastră în cei 30 ani din urmă ai secolului trecut. A crescut în epoca solicitărilor și luptelor naționale.

El, firește, n'a putut să deosebească motivele patriotice de cele naționale în poezie, nici să se ridice până la înțelegerea concepțiilor generale omenești dar pe care totuși le stăpînește și le înoiește în viața internă a poeziei noastre mai ales în vremea când stăpânirea străină dominà sufletele noastre. Poetul leagă toate fibrele ființei sale cu trecutul, rămânând în orizontul și în concepțiunea sa atunci când o nouă vreme cereà spirite noi. A servit cu credință literatura bulgară în zilele cele mai rele pentru dânsa; el și astăzi nu încetează ca să lucreze pentru desvoltarea literaturei și îndeosebi pentru situațiunea ei externă — pentru numele ei, la noi și în străinătate — serviciile lui sunt imense.

D-R CRÂSTEFF
Profesor de literatură la Universitatea din Sofia și Director al Revistei Misăl

1) „*Nova Zemia*"
2) „*Cazalarsca Țarița*"
3) «*Nemili-nedraghi*
4) «*Hâșove*»
5) «*Mihalachi Ciorbadji*
6) «*Vestnicar li*»
7) «*Slujbo-gonți*
8) «*Nad Propast*

ULTIMUL STOL [1])

Mi-aduc aminte de plimbarea ce-am făcut la Villalilla cu Maria, Natalia și Miss Edith, într'o dimineață noroasă. E o amintire întunecată, nelămurită și nesigură, ca dintr'un vis lung, chinuitor și dulce.

Grădina nu mai aveà nimic din miile de ciorchini albăstrii, nici delicata-i dumbravă acoperită de flori, nici infloritul parfum, armonios ca o melodie, nici râsul ei, nici zarva neîncetată a rândunelelor. Nu mai erà nimic vesel afară de glasurile și alergăturile celor două fetițe neștiutoare.

Multe rândunele plecase și altele se pregăteau să-și ia zborul. Ajunsesem tocmai la vreme ca să ne luăm rămas bun dela ultimul stol.

Toate cuiburile erau părăsite, deșarte, fără vieață. Unu erà sfărâmat și pe marginea lui tremurà câte o pană smulsă. Stolul din urmă se strânsese pe acoperiș, de-alungul streașinei, și așteptà încă vre-o câteva tovarășe risipite. Emigrantele stăteau la rând, de-alungul streașinei, unele cu ciocu în afară, altele cu coada, în așà chip că micile cozi îmbinate alternau cu micile pepturi albe. Și așteptând, așà, umpleau văzduhul cu piuitul lor. Și rând pe rând soseau tovarășele întârziate.

Se apropiase clipa plecării. Se opriră din piuit. O privire posomorâtă a soarelui învăluì casa închisă, cuiburile goale. Nici că poate să fie cevà mai trist ca acele pene smulse, moarte, abia mai ținându-se de lut, tremurând în aer!

Ca luat de o bătaie de vânt, venită dintr'odată, ca de-o vijelie, stolul pornì cu o fâlfâire mare de aripi, se ridică în slavă ca un vârtej și rămase o clipă desupra casei, apoi, fără șovăieli, ca și cum și-ar fi însemnat calea de mai nainte, pornì la drum, se depărtă, pierì.

Maria și Natalia, în picioare pe o bancă, ca să urmărească cât mai mult pe călătoare, întindeau brațele strigând.

1) Fragment diu „L'innocente".

— Adio, adio, adio. rândunicilor!

Incolo, despre tot ce-a mai urmat, am o amintire nesigură, ca dintr'un vis...

Maria voi să intre în casă. Eu însu-mi i-am deschis ușa. Acolo pe cele trei trepte, m'ajunse Iuliana pe furiș, ușoară ca o umbră, mă înlănțuise cu brațele și gânguriă: «Intră, intră!

In antreu se mai zăreà cuibul agățat între podoabele tavanului.

— Acuma sunt a ta, a ta!.. —îmi murmură fără să-și descleștеze brațele din jurul gâtului meu, sucindu-se mlădioasă ca să-mi cadă pe pept, să-mi prinză gura.

Antreul erà plin de tăcere, scările tăcute; paceà cuprinsese toată casa. Acolo auzisem zîzîitul adânc și fluid pe care îl păstrează anume ghiocuri de mare. Acuma însă tăcerea erà adâncă, de mormânt. Acolo erà îngropată fericirea mea.

Maria și Natalia răscoleau tot fără încetare și nu mai conteneau cu întrebările, curioase de ori-ce, treceau și deschideau săltarele dulăpioarelor, dulapurile. Miss Edith se țineà după ele să le mai potolească.

— Uite, uite ce-am găsit! — strigă Maria repezindu-se la mine.

Găsise, în fundul unui săltar, un mănunchi de livănțică și o mănușe. Erà o mănușe a Iulianei, — pătată cu negru pe vârfurile degetelor; iar pe dos la margine erau scrise câteva cuvinte, citibile încă: *Dudele: 27 August 1880. Aduți aminte!*"

Mi se lămuri limpede din amintire, într'o strălucire mare, «episodul dudelor» — unul din cele mai iubite episoade, întâia noastră fericire, o parte de idilă.

— Nu-i mănușa mamii? — întrebă Maria. Dă-mi-o, dă-mi-o! Vreau să i-o duc mamii...

Despre tot, încolo, abia de mai mi-aduc aminte, ca dintr'un vis...

Calist, bătrânul paznic, îmi îndrugă atâtea și atâtea că nu mai înțelesei nimic. De câteva ori îmi repetă urarea:

— Un băiat, un băiat frumos și Dumnezeu să-l binecuvinteze! Un băiat frumos să vă deà Dumnezeu!

Când eșirăm, Calist încuie ușa.

— Și cuiburile astea binecuvântate! — zise, ridicându-și frumosul lui cap încărunțit.

— Să nu le-atingă nimeni Calist!

Toate cuiburile erau părăsite, goale, fără de vieață.

Cei din urmă oaspeți plecase. Soarele mai aruncă o privire amorțită asupra casei închise, peste cuiburile deșarte. Nimic nu e mai trist ca acele pene smulse tremurând pe marginea cuiburilor!

GABRIELE D'ANNUNZIO

trad. din italieneşte de *N. Pora*

La sfârșitul lunei Decembrie acest an va apare:

Puterea Sufletească

PARTEA III-A

CULTURA. PUTERILE SOCIALE

DE

C. RĂDULESCU-MOTRU

Prețul lei 3,50

Cu această fascicolă se termină lucrarea: *Puterea Sufletească*.
Prețul celor trei fascicole este **le. 12.** Abonații *Noii Reviste Române* au o scădere de 25% din acest preț, când lucrarea se va procură direct prin administrația revistei.

PEDAGOGIA

ASUPRA EDUCAȚIEI ESTETICE

S'a început și la noi o mișcare puternică în favoarea educației estetice. D-nii Ovid Densușianu și D. Caracostea într'o broșură intitulată «Pentru cultura artistică în școală» au arătat, în câteva cuvinte bine simțite, necesitatea și foloasele unei asemenea educații.

Mișcarea începută la noi — care e un ecou cam întârziat al unei campanii analoage întreprinse în Apus încă de acum douăzeci de ani—ar trebui sprijinită de toți aceia ce se interesează de viitorul tinerelor generațiuni. Căci învățământul nostru actual — care nu e decât o copie mai mult sau mai puțin stângace a învățământului apusan—este, ca și originalul său, un învățământ unilateral, ce nu ține seama de complexitatea sufetului omenesc și are în vedere numai cultivarea inteligenței, lăsând în complectă părăsire sentimentele și pasiunile. Lupta pentru cultivarea sentimentului estetic s'a născut ca o reacțiune împotriva acestui intelectualism exagerat al școalei.

In Germania a apărut în 1890 o broșură cu titlul «Rembrandt als Erzieher von einem Deutschen» în care se criticà cu o extremă violență actualul învățământ raționalist care e, atomizant, nivelator și sugrumă orice personalitate a elevului. Autorul cereà de urgență o modificare esențială a programelor, dându-se loc mult pentru cultivarea sentimentelor și în primul rând a celui estetic. Broșura aceasta a produs o mare agitație în cercurile pedagogice germane și nu puțin îi se datorește ei din ceeace s'a făcut în ultimul timp pe terenul educației estetice.

S'au înființat în toată Germania societăți pentru arta în școală și s'au ținut în acelaș scop trei mari congrese: La Dresda în Septembrie 1901, unde s'a discutat chestiunea 'artei plastice în școală; la Weimar în Octombrie 1903 unde a fost vorba de limba maternă și poezia în școală și în sfârșit la Hamburg în Octombrie 1905, când s'a discutat despre muzică și gimnastică

Desbaterile congreselor au fost stenografiate și publicate de editorul R. Voigtländer din Lipsca în trei volume sub titlul Kunsterziehung.

Din Germania mișcarea pentru educația estetică a trecut în Belgia, unde s'a făcut mult în această direcție și apoi în Franța, unde s'a înființat o mare asociație, L'Art à l'École, care a ținut vara trecută primul său congres la Lille.

Cum vedem, problema educației estetice preocupă toată lumea apusană, deși acolo această educație se poate face cu înlesnire și în afară de școală, dat fiind că mediul e bogat în tradițiune și în opere artistice. La noi însă unde lipsesc și tradiția și operile, această misiune rămâne exclusiv în sarcina școalei.

* * *

Dacă nimeni nu mai pune azi la îndoială nevoia unei educații estetice, sunt însă o sumă de chestiuni ce privesc realizarea ei practică și care trebuesc avute în vedere când e vorba să se treacă dela teorie la fapt. Vom discuta aci câte-va din cele mai importante. Mai întâi

se pune întrebarea: Cine va face educația artistică a tinerimei? Fără îndoială, ni se va răspunde, profesorii —Dar sunt oare profesorii noștrii pregătiți pentru aceasta? Nu vedem pe nimeni care ar avea curajul să răspundă afirmativ. De alt-fel acest adevăr nu trebue să ne supere prea mult căci el a fost constatat și în Apus. La congresele germane sus-amintite ca și la congresul francez s'a discutat mult asupra lipsei de pregătire estetică a majorității profesorilor. S'a afirmat, și cu drept cuvânt, că dacă nu s'a făcut până acum nimic pentru educația estetică în școală, aceasta se datorește în primul rând nepregătirei profesorilor. S'au votat ordine de zi în care s'a cerut guvernelor respective să se înființeze cursuri cât mai multe de istoria artelor, de estetică și de dicțiune în școlile normale și la Universități. Ba la unul din congrese, un orator a propus ca să se ceară candidaților la profesoratul de parte literară și artistică—pe lângă cunoștințele materiei respective și cunoștiințele de pedagogie—și o probă de gust! Și dacă așa stau lucrurile în străinătate unde totuși numărul profesorilor pregătiți e destul de mare și unde ceilalți își pot face cu puține mijloace o cultură artistică, ce să mai zicem de profesorii noștri? De unde să aibă cultură artistică? Din școală? Dar acolo e vorba să se introducă deabia acum. Dela Universitate? Dar la Universitate nu lipsește numai o catedră de istoria artelor, cum se plânge D l Densușianu în broșura amintită dar n'avem nici măcar un curs de estetică. Există doar un curs de estetică literară și acela e frecventat numai de studenții secțiunii filologice de la Facultatea de litere. Atunci poate din mișcarea artistică, din afară de școală? Dar unde e această mișcare? In provincie, la noi, mișcare artistică? Zâmbește ori și cine! Puțina activitate artistică a noastră se face numai în Capitală. Ori, și aci profesorii, în marea lor majoritate stau departe de ea. Intrebați pe pictorii și sculptorii noștri, câți profesori întâlnesc în expozițiile lor? Intrebați pe directorii de orchestre și teatre câți profesori vin la spectacole, cu toate reducerile de prețuri? Afară de câți-va tineri idealiști și de unii ce și-au făcut studiile în străinătate, cei mai mulți dintre profesorii noștrii în activitatea lor extrașcolară se ocupă ori de politică ori de cooperative cu scop comercial. Deci activitate exagerat rațională în școală și activitate exagerat utilitaristă afară din școală. Nicăeri preocuparea de ceea ce e frumos și de cultivarea simțului estetic. In asemenea condițiuni cum să se facă educația estetică a tinerimei?

Societatea pentru «Arta în școală» ce se va înființă la noi, va aveà în primul rând să se ocupe de educația estetică a profesorilor primari ca și secundari. Ea va căutà să apropie cât mai mult pe profesori de artiști. In provincie mai ales, va trebui să lupte pentru înființarea de societăți între profesori și persoanele de talent și de gust din orașe, care să patroneze expoziții de ale artiștilor în viață și spectacole alese. Am văzut în Italia ședători artistice organizate de studenți și profesori, ședători la care erau poftiți scriitorii cei mai de seamă ca să citească din operile clasicilor și din ale lor. Asemenea ședători, care stabilesc multă comunitate între public și artiști și care produc viață artistică în orașe, ar trebui înființate și la noi. Știu că s'a făcut o încercare în acest senz mai anii trecuți. Dar s'au urmărit atunci scopuri politice și—probabil din această cauză lucrul n'a reușit.

Ministerul apoi, ar trebui să acorde profesorilor meritoși concedii decâte un an, care să fie petrecute în centrele mari artistice din străinătate, unde dânșii și ar puteà face o cultură artistică. Măsura s'a luat pentru șease luni numai, și doar pentru profesorii de limbi străine; ea ar trebui prelungită la un an și extinsă și pentru profesorii de filosofie, istorie, desen și muzică.

Deasemenea dispoziția luată deunăzi de a se face un curs de dicțiune pentru unii dintre profesorii secundari ar trebui introdusă în școlile normale de institutori și la Universitate. Apoi cursurile de Estetică și Istoria Artelor vor trebui neapărat înființate la Universitate Numai atunci când vom aveà profesori pregătiți se va puteà vorbì temeinic de educația estetică a tinerimei.

Firește, cele spuse mai sus privesc dezvoltarea gustului pentru muzică și mai ales pentru artele plastice. Este însă un domeniu unde de pe acum se poate lucrà în sensul unei culturi estetice: e domeniul literaturei

* * *

Din nefericire, orele întrebuințate azi pentru predarea literaturei — atât a literaturilor străine cât și a literaturii românești sunt departe de a fi ore de emoțiuni estetice pentru elevi. De unde provine aceasta? De acolo că atât programele, cât și manualele și chiar profesorii, dau un caracter cu totul raționalist literaturii în școală. Literatura e și ea un obiect de «învățătură», de îmbogățirea inteligenții, de mărire a «cantității de cunoștinți» în loc să fie o ocazie de a deșteptà și cultiva în elevsentimentele esprimate în operile literare și de a-i face să simță farmecul frumosului. Elevii sunt siliți să facă fel de fel de analize, istorice, stilistice, gramaticale, sintactice etc. și să învețe pe din afară toate observațiile făcute. Sub noianul de analize, întregimea bucății dispare și sentimentul frumosului, care e un sentiment sintetic nu se mai produce.

La congresul din Weimar chestiunea aceasta s'a discutat pe larg și mai toți oratorii s'au pronunțat contra actualului sistem de predare a literaturii în școală. Profesorul Hart din Berlin a declarat, în mijlocul râsetelor congresiștilor, că orele de literatură din Liceu, erau pentru el tot așà de triste ca orele când trebuia să ia untura de pește!

Iar Otto Ernst, autorul spiritualei comedii «Institutorii» a ironizat într'o cuvântare sarcastică pe toți profesorii acela cari pun pe elevi să învețe poeziile pe din afară papagalicește și ca să-i controleze pun pe unul să spună câteva versuri, se întorc repede la altul și îi spun să continue și așà mai încolo. «Poezia nu trebue învățată, ea trebue trăită» a exclamat cu drept cuvânt Otto Ernst: ***Kunststunden sind überhaupt keine Unterrichtstunden, sondern Erlebensstunden.***

Alți profesori apoi, fac din bucata lirerară un fel de puț fără fund din cari scot feldefel de comori: religioase, politice, patriotice, morale — dar nu dau însă de singurul tezaur adevărat: de frumusețea bucății, Elevul învață toate observațiile savante ale profesorului

său şi face cu ele ceeace face cu tot ce învaţă în şcoală: le uită până la ora sau clasa următoare!

Prin aceasta nici religiozitatea, nici patriotismul, nici moralitatea elevului nu cresc cu nimic iar adevăratul înţeles al operei literare îi rămâne necunoscut.

Ba se întâmplă şi cazul, observat de mulţi pedagogi, că şcolarul prinde o ură pe mulţi scriitori, din cauza chinurilor ce a îndurat în şcoală cu citirea lucrărilor lor!

Pe lângă această greşală de a se introduce interese estraestetice în predarea literaturei, programele şi manualele mai fac o alta: *nu ţin seamă de loc de evoluţia sufletească a copilului.*

* * *

O operă de literatură, ca şi orice lucrare de artă de altfel este un simbol care exprimă prin anumite imagini, diferite stări sufleteşti. Cel ce se află în faţa unei lucrări de artă, ca să o guste, trebue să înţeleagă imaginile şi apoi să le însufleţească la rândul său cu sentimentele respective.

Altfel lucrarea de artă rămâne pentru el o abstracţiune cu totul indiferentă. De acest adevăr nu ţin seamă programele şi manualele şcolare. Ele nu se preocupă dacă bucăţile ce se dau elevilor, vor găsi în ei aceeace psihologii numesc un «câmp de resonanţă»

Mario Pilo a încercat să deà în Estetica lui (Estetica, Lezioni sul gusto, Milano Hoepli 1906) o evoluţie a gustului la copii. Ne-a dat însă o schiţă foarte sumară. Profesorul I. Hart s'a ocupat la Weimar într'o cuvântare de aceiaşi problemă.

Din observaţiile lor şi din acelea ale altor pedagogi se poate deduce că gustul copiilor evoluează întocmai cum a evoluat gustul omenirei, în liniile sale generale.

Pe copii îi impresionează mai întâi ceeace excită simţurile şi fantazia.

In şcoala primară, trebuesc date poveşti şi numai poveşti. Lucrurile extraordinare, mistice, minunile, toate acestea captivează imaginaţia copiilor. Paralel cu poveştile de fapte năzdrăvane trebuesc date lucruri vesele căci copilul e dornic de râs şi de veselie. Departe însă de el fabulele cu morală la sfârşit. «Morala» e pentru el o ghiulea grea pe care n'o poate târî după el.

In gimnaziu, copilul e încă doritor de sensaţii vii, sufletul lui e însă mai complet şi cunoştinţele sunt mai numeroase iar sentimentele lui sunt mai bogate. Poveştile inventate nu-l mai satisfac. Acum îi trebue povestiri tot extraordinare însă adevărate. Aici îşi au locul povestirile de aventuri de prin ţinuturile sălbatice ale pământului, poveştile despre indieni, piei-roşii etc. De asemeni copilul fiind acum mai altruist, întâmplările duioase, de suferinţi, îl mişcă. Trebue să fie însă povestiri de fapte din viaţa copiilor, cum sunt de exemplu scrierile pentru şcolari ale lui Edmondo de Amicis. Poezia epică începe şi ea să fie simţită în ultimile clase ale gimnaziului. Trecând în Liceu şi intrând în vârsta adolescenţei, elevul îşi complecteză şi mai mult sufletul. Sensibilitatea lui e acum foarte ascuţită. Incep să-l impresioneze imaginile mai vagi, idealurile neprecize. E entuziast şi e liric în acelaş timp. E fără îndoială vârsta cea mai critică dar şi cea mai indicată pentru o educaţie estetică atât la băeţi ca şi la fete. La vârsta aceasta sufletul elevului cere tot, ***mai ales tot ce e bogat în simţire.*** In loc de aceasta, şcoala ce-i dă? Opere mature de scriitori clasici, opere în care domneşte mai mult cugetarea abstractă, filosofică, o simţire domolită, a unei vârste mature sau înaintate. Rezultatul? Elevul citeşte acasă, sau în clasă pe ascuns, ceeace cere sufletul său şi se plictiseşte în orele oficiale de literatură. Este dar mai prudent să se deà adolescentului în şcoală, lucrări reclamate de simţirea sa lucrări alese de profesor din operile din tinereţe ale scriitorilor de seamă, cari să corespundă stării sufleteşti a elevilor.

Odată aleasă o bucată literară care să convină vârstei elevilor, profesorul înainte de a o citì, va căutà să-i pregătească, expunându-le conţinutul, împrejurările în care se găseà autorul când a scris-o, apoi o va citì cu întonaţia şi gesturile reclamate de cuprins. Ţinta lui va fi să emoţioneze pe elevi. Atât şi nimic mai mult. Dacă bucata reclamă numai decât observaţii istorice ori stilistice, acestea să se facă într'o altă oră. Sunt apoi o sumă de detalii care nu pot fi puse într'un program, dar care e bine să fie indicate pentru o mai bună îndrumare a profesorului. Aşà descrierile naturei, fie în proză, fie în versuri să fie citite în anotimpurile ce reprezintă. Poeziile lirice să fie citite în lunile când timpul le dă un decor potrivit cu conţinutul lor. In sfârşit să se ţină seamă de orice împrejurare menită să facă sufletele elevilor mai în măsură de a se emoţionà de o anumită operă literară.

Intr'o broşură intitulată Die Pflege des aestetischen Interesses in der Schule (Langensalza 1903) autorul, F. Schleichert ne dă un model de lecţie estetică făcută într'o şcoală de fete, citind poezia lui Goethe, Abendlied. Poezia are în total 8 versuri. Schleichert a întrebuinţat două ore cu pregătirea auditorului şi citirea poeziei. In tot timpul însă, ne spune el, elevele n'au dat nici un semn de oboseală iar la sfârşit profesorul erà tot aşà de mişcat ca şi elevele lui.

* * *

Rezumând cele de mai sus vom spune: 1) Că o societate pentru arta în şcoală va aveà la noi misiunea de a răspândì mai întâi cultura estetică printre profesori apropiând corpul didactic de artişti. 2) Că Statul va trebuì să înlesnească călătorii deale profesorilor în străinătate pentru a le face posibilă o educaţie estetică mai ales în ce priveşte artele plastice. 3) Că trebuesc înfiinţate catedre de estetică, istoria artelor şi dicţiune la Universitate şi în şcolile normale. 4) Că în predarea literaturei trebue lăsate la o parte scopurile extra estetice de orice natură ar fi. 5) Să se ţină seamă în alcătuirea programelor şi manualelor didactice de evoluţia sufletească a copiilor. 6) In sfârşit profesorul de literatură să caute a emoţionà pe elev, pregătindu-i mai întâi sufletul pentru a puteà să simtă ceeace îi va citì.

EUGEN PORN.

STABILIMENTUL GRAFIC «ALBERT BAER» FABRICA DE CARTONAGE.— BUCUREŞTI, STRADA NUMA-POMPILIU, 5—9.